

יוסף ושושנה בן-ברית
חבת ציון 30005
טל: 06-265305

...נשמה שנתת בה טהורה היא...

מ ז ל
ז כרונה
ל ברכה

מִכָּל אֶרֶץ-רָע כָּלֹאתִי רַגְלִי, לְמַעַן אֲשַׁמֵּר דְּבָרְךָ.
זֶכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מְעוֹלָם, ה', וְאֶתְנַחֵם.
לְעוֹלָם לֹא-אֲשַׁכַּח פִּקְדֹנֶךָ, כִּי בָם חַיִּיתֵנִי.

תהילים קי"ט

הרקע

הוריה של מזל בתימן; העליה ארצה וראשית ההתערות בארץ

— מפי הדוד אברהם משה

אביה: יחיא, בן חיים, בן משה, בן סאלם, לבית דויד, נולד בכפר "מלאח-אל-מקהיה". כפר זה שכן על אם הדרך, ליד צומת הדרכים מתעייז בדרום לאב בצפון-מערב ולקעטצה בצפון מזרח. השם השני של הכפר "אל-מקהיה" ניתן לו ככינוי וכסימן היכר על סמוך בית קפה של יהודי, ששירת את עוברי האורח, אשר עצרו שם, לנוח מעמל הדרך. השליט האזורי היה שייך ידוע, אשר הסב חיים בן משה היה נאמנו. השייך מומחד עבדאל אל-קוים אישעיבי מינה את נאמנו היהודי אף כמוכתר האזור כולו בתקופה מסוימת. "הנאמנות" מטעם השייך התבטאה באיחסון כל תבואות האזור ותוצרת חקלאית אחרת בשבעה בורות איחסון חצובים בסלע על קרקעות המשפחה. בשנים גשומות השתמש הנאמן בבנין נוסף ברשותו, ועוד היו שוכרים בורות ובניינים מחוץ לתחום שלטונו של השייך. השייך גר במבצר ממש על ראש גבעה נישאה, ששלטה על המרחב כולו. האזור הררי, אך פורה.

למשפחת חיים משה היו שייכים שטחי חקלאות, בהם גידלה המשפחה דורה, תירס, שומשום, כוסמת וחרדל. העובדים הקבועים היו מצעירי הערבים אשר בסביבה, אשר גרו עם משפחת משה דויד, ואף הגנו עליה בשעת הצורך, מפני מתנכלים מזדמנים, כגון חיילים עוברי דרך, שלא הבינו את היחס החיובי שהיה לערבי הסביבה למשפחה היהודית האמידה, שערבים רבים התפרנסו ממנה. הם זכו להלוואות בכסף ובמזון לעת הצורך, בשנות בצורת למשל.

יחיא היה הבן המבוגר, הגם שלא היה הבכור, אשר הוא ועוד בת נפטרו בצעירותם. עקב חכמתו הרבה שלח אותו אביו חיים בן משה ללמוד חוק ומשפט, כמובן ערבית וחשבון ואף חוקי הקוראן, כדי שינהל את עסקי המשפחה עם "העמים" של הסביבה. התמחה בדין ובמשפט הנהוגים בסביבה. כך היה לנציג היהודים באזור כלפי השלטונות, בענייני מס גולגולת. מרווחי המשפחה שלמו מס זה גם בעבור משפחות עניות מבין היהודים.

יחיא ז"ל היה גם תלמיד חכם ביהדות, למד בחדר בית הכנסת המקומי, שימש כחזן. הכפר היה מורכב חציו מיהודים, חציו ממוסלמים, ויחסיהם היו טובים. מבין היהודים היו רבים בעלי המלאכות, וחלקם היו סוחרים זעירים שסובבו עם מרכלותיהם בכפרי הסביבה.

הידיעה על קום המדינה עוררה שאיפה עזה לעלות ארצה ומיד, בין היהודים. מלחמת השחרור ונצחונות ישראל הגבירו שאיפה זו במשך השנה הבאה, התש"ט. מאידך התפתח בין הערבים בשנים ה'תש"ח - ה'תש"ט "חמס", דהיינו שנאת יהודים עזה. הערבים שקבלו הלוואות של כסף ומזון מיהודים, נמנעו מלשלם את חובותיהם. התבואות שבשדות עוד נקצרו בחלקם הגדול, אך היו לביזה. השייך החל להחרים את חוזי הרכישה של קרקעות היהודים, שידע עליהם, כי רוצים הם לעלות ארצה, והאדמות היו לרכוש. השמועות על אפשרויות העליה עברו מפה לאוזן, ואלפי יהודים החלו לנוע דרומה. המשפחות האמידות נתנו לאחיהם העניים כסף ומזון לדרך, לשכירת חמורים וגמלים ולתשלום דמי מעבר מאמירות אחת לשכנתה. הדרך היתה לעיר המחזור תעייז, משם ללח'ג, ומשם בג'פים, בתשלום הסוכנות כנראה, למחנה גאולה על יד עדן.

יחיא חיים שניהל אז משפט נגד ערבי על רכוש, ניצח במשפט. באותו זמן חלה בדלקת עיניים מצויה. רופא ערבי שנשלח אליו, חבש את ראשו בשמן חם ומלח. כן ניתנו ליחיא גרגרים חומים-סגולים לטפל בהם בעיניו, אך אלו גרמו לעיוורונו המהיר, תוך יסורים. בני המשפחה חושבים, שהיתה זו נקמתו של אותו ערבי שנוצח במשפט. מזל היתה אז בת שנתיים וחצי, בכורת יחיא ושודיה אשתו.

עתי עיוור לגמרי, שלושה שבועות לפני היציאה לדרך, נפל העול כולו על אשתו. האחים הצעירים יותר יצאו לדרך זה מכבר. חיים משה הסב, אשתו זוהרה, יחיא שהתעוור, שודיה והתינוקת מזל עזבו את מקום הולדת המשפחה זה דורות, אחרי הימים הנוראים התשי"ט. את רוב ספרי הקודש נאלצו לקבור, כמו יתר היהודים. עד לתעניז רכבו על בהמות משא, משם במשאית ללח"ג ושם בג'פי הסוכנות לעדן. בסוכת העליה הגדולה במחנה גאולה, בחשיד ליד עדן התקבלו, נרשמו, קבלו מזון ואוהל, מזון יום-יומי ואף עצי הסקה, ואחרי כחודש טסו על "מרבד הקסמים" ארצה. קודם נקלטו במחנה האוהלים בפרדסיה ואחרי טלטולים שונים שוכנו לבסוף באליכין.

הסב חיים משה ואשתו זוהרה היו בני אותה משפחת דויד הותיקה בתימן, שנקראו "בית דויד" בתימן. הם, ובנם יחיא, וכן הבת מזל, קבורים בבית העלמין של אליכין. להלן תאריכי הפטירות על פי כתב המצבות:

חיים משה דוד

נפטר ב ו' דחנוכה ה'תשנ"א (= 19.12.1960), בן 75 ש'

זוהרה בת עואד לבית דוד

נפטרה ב כ"ה טבת ה'תשכ"ה (= 30.12.1965), בת 74 ש'

יחיא בן חיים משה דוד

נפטר ב י"ג ניסן ה'תשמ"ט (= 18.4.1989), בן 72 ש'

מזל בת יחיא חיים משה

נפטרה ב כ"א אלול ה'תש"ן (= 11.9.1990), בת 43 ש'

ת.נ.צ.ב.ה.

על תימן, העליה ארצה והקליטה, לידת ילדיה וקשיי הפרנסה

מפי יהודית, אם מזל

אם מזל, נולדה בכפר אלי-ח'ישה, במחוז בין תעניז לאב, בשכנות למקום מגוריה של משפחת בעלה לעתיד, יחיא. שמה בתימן היה שודיה. היא בת סעידי אברהם ולולה בת חסן אברהם. אביה סעידי היה רב, מקדש ומגרש, מוהל ושוחט. נפטר שלושה ימים לאחר לידת בתו שודיה. לאחר שנתיים על אלמנות התחתנה אמה לולו שנית. שודיה גדלה מעתה בבית סבתה, אם-אמה בכפר בלד אל שעיבי. בעלה לעתיד, יחיא אמר לה, שהכיר אותה מאז שהיתה ילדה קטנה. הם התחתנו כשהיא גדולה, בת 20 ויותר. מזל נולדה אחרי פורים ה' תש"ז, בחודש אדר.

בעלה היה ממשפחה עשירה. בנה את ביתו על ראש גבעה בעזרת צעירים ערבים, בנאים מן הסביבה. היחסים עמם היה טוב. פעם רצה חייל תימני, שעבר בסביבה כשהוא חולה, לגזול אתון לרכיבה, שזה עתה המליטה ועוד הניקה את ולדה. הפועל הערבי שגר עמם ועבד בעבורם גירש אותו בכוח, לאחר שלא הצליח לשכנעו בטוב. הערבים המקומיים הגנו על יהודיהם מפני זרים, שודדים ואף מחיילים זרים, עובדי דרך. העליה הפתאומית גרמה שיעזבו בית מלא כל טוב, תבואות, פרות ועצים ואף תבואות בשדה, טרם קציר.

העיוורון נגרם על ידי גרגרי יוד טחונים, בלתי מהולים במים, הוא רצה פתרון מהיר לדלקת העיניים ממנה סבל שבועות מעטים לפני העליה, ולא שמע לאזהרותיה. הוא רצה לגבות חובות הערבים לפני העזיבה. התנקמו בו, כך היה נדמה להם. גם תחשובת המלח והשמן ששם לו רופא ערבי, הזיקה לו לדעתה. מעתה כל עול המשפחה היה עליה, גם בעליה, ובמיוחד מאז שהגיעו ארצה, כי עליה היה לפרנס המשפחה שהחלה לגדול עם השנים.

קודם נולדה ציונה במעברת פרדסי, לאחר מכן אבדה ילד שנולד כשנתיים וחצי אחריה. מפרדסיה הועברו לראש העין, משם לעין-שמר ושוב בחזרה לפרדסיה. שם נשלחה מזל למעון יום, אך ילדי המקום הותיקים הציקו לה, שהיתה היחידה מן המעברה שנשלחה למעון המקומי, עקב הצורך של האם לצאת לעבודה. כך נשארה מזל במעברה עם אביה העיוור. לאחר מכן היו במעברת עמק הפר, ליד אלישיב. מזל הלכה כנראה לגן באלשיב אצל הגגנת ירדנה שליט. אך רוב פריי החיים מאותן שנים עבדו מזכרונה. היא עבדה קשה מאוד בשדות ובפרדסי האזור. סבלה בעצמה מכאבי עיניים עזים, שבאו לה מן הדמעות הרבות ששפכה, כי היתה עצבנית ביותר. רופא העיניים הזהיר אותה מעיוורון, אם לא תפסיק לבכות תמיד.

עזריאל הבן, נולד חמש שנים לאחר ציונה, כבר בשיכון אליפין החדש, אליו עברו ממעברת עמק הפר, ושמונה שנים לאחר מזל. אם גם ציונה נולדה בחודש אדר, כמו מזל, הוא נולד בסוף הקיץ. גם עדינה נולדה באליפין. לא זכורים חודש ושנה. רופא ילדים בחזרה, אותו בקרה עם התינוקות ציונה, שכנע אותו להחליף את שמה התימני שודיה לשם העברי יהודית. וכך עשתה.

יהודית עבדה בקטיף קלמנטינות ותפוזים בפרדסי עמק הפר בחורף, ובשדות הכותנה בקיץ. לאחר יום עבודה מפרך בקור ובגשם, ובחום הקיץ, היה עליה עול הבית, בישול, נקיון, הטיפול בבעלה ובילדיה. לכן קשה לה לזכור פרטים מחיי הילדים בן ובבית הספר. כל כוחותיה, רוחיה ותוצרת חקלאית שקיבלה ממנהלי העבודה הפנתה למשפחתה. רק זכור לה שהמורה לזמרה, יוסף פרידמן, אהב את מזל, דאג לה בפיתוח כשרונה, השאיר לה גיטרה בבית שתנגן כאוות נפשה, והזמינה לביתו לנגן עמו.

מנהל העבודה בבית-החרות הטיב עמה בעבודה, דבר שגרם לקנאתן הלא מוצדקת של נשים אחרות מאליפין, שמצגן היה טוב ללא-היכר, מגורלה וממצגה המשפחתית. היא עבדה גם בבית-זרע הרחוקה, בגבעת עדה, בזכרון יעקב, ובעיקר להביא הביתה

לפרנסת המשפחה. כאשר גדלו מזל וציונה, רצתה העובדות הסוציאלית מכפר ויתקין שתצאנה לעבודה, כמובן, כדי לחסוך תשלומי הסעד לבעלה מן המועצה. העובדות הנ"ל פגעה בה קשה, באומרה שהיא אוהבת כסף. והרי ברור היה, כי משפחותה מסתפקת במועט ביותר. ולמה בנותי לא יכולות להתפתח כמו יתר בנות הותיקים? ואמנם היא עמדה בכבוד גם בויכוח הזה, המיותר. בנותיה ובנה למדו כולם מקצוע מכובד, ובא מעט אור לבית שלה, מהם.

צער רב הצטערה על מזל, שלא מצאה בעל לרוחה. היא דאגה לה, לאמה ולאביה העיוור, לאחיותיה ולאחיה יותר ממה שדאגה לעצמה. אך לא אהבה שאמה תעיר על כך. לפני שחלתה, לאחר מות בעלה העיוור, חלמה יהודית שלוש פעמים, שנפלה לה שן משיניה, וראתה בכך סימן רע לבאות. עתה לא מוצאת נחמה על מות בתה מזל, בכורתה. מי לא יבין אותה?...

דברי רקע אלו, מפי דודה של מזל, אברהם, ומפי אמה, נרשמו על ידי יוסף בן ברית, וכן פרטי כתב המצבות בבית העלמין באליכין.

בשנת הלימודים י"ב, מרס 1965

מזל אחותי

קשה לי להאמין שמזל איננה איתנו, היא היתה אחותי הגדולה, גדלנו ביחד, היינו הרבה שנים ביחד. תמיד שמחתי שיש לי אחות להתייעץ איתה על כל מיני נושאים ולדבר איתה על כל מיני דברים. תמיד היתה קשובה ומוכנה לעזור. יכולתי לצלצל אליה בשעות המאוחרות של הלילה ולדעת שהיא תענה לי בשמחה על כל דבר שמטריד אותי. כשנודע לנו כי חלתה במחלה הנוראית מכל, חרב עלינו עולמינו. לא האמנו, איך יכול להיות שלמזל זה יקרה, היא שדאגה ועזרה לכולם. כל מי שכאב לו משהו תמיד היתה מוכנה לעזור. גם ברגעים הכי קשים שלה התענינה מה קורה, מה נשמע, מה שלום הילדים ואפילו עורדה אותנו שלא נישבר ושזה הגורל שלה. מזל אנחנו מתגעגעים אליך מאוד. השארת חלל גדול בעוזבך אותנו. לעולם לא נשכח אותך, יהי זיכרך ברוך.

באהבה רבה

אחותך ציונה

מזל אחותי

אני מתקשה מאד להעלות על הכתב דברים בכל הקשור למזל, כי אני פשוט לא יודעת מאיפה להתחיל. וכל מה שאכתוב יהיה בבחינת קצה הקצה של דמותה של מזל. מזל תמיד דאגה לאחרים, תמיד התענינה בשלומם של בני המשפחה ואם משהו נזקק לטיפול רפואי כלשהו, מזל תמיד עמדה לצידו עד אשר החלים כליל. אני אספר על ענין שמיטיב לתאר את דמותה של מזל: אבינו ז"ל חלה ונזקק לטיפול תרופתי כרוני, תרופות לטיפול בלב וכן תרופות לטיפול במחלת הסכרת. כיון שאבינו ז"ל היה סגי נהור, מזל החליטה שעל אבינו ז"ל לדעת להבחין בין סוגי הכדורים באמצעות חוש המשוש וזאת כדי שלא יהא תלוי באיש. ואכן היא הסבירה לו עפ"י השוני בגודלם של הכדורים ובצורתם, מהו שמו של כל כדור, מתי צריך לקחת אותו, ולאילו מטרה. ואכן אבינו ז"ל הבחין בין כדורים באמצעות חוש המשוש ויכול היה לקחת את התרופות כסדרן. הפרידה ממזל קשה וכואבת מאד, בלכתה הותירה בלבנו חלל כבד ביותר. אולם האמונה בבורא עולם, בנצחיות הנשמה ובקיומם של עולמות עליונים גורמת לכך שנאמין כי למזל טוב בעולם העליון.

תהא מנוחתה עדין

מאחותך עדינה

שנתינתמו, נחטפו במדבר על ידי סוחרים עבדים. הם ברחו מהם ועל אף כל תלאות המדבר, החיות הרעות וקוסם מוזר, הצליחו הם להגיע לארץ ישראל, בה הם מתחילים חיים חדשים.

מן הרגע הראשון עמדה מול עיני הדמנות של מזל כגיבורה אמיצה; זו היא אשר שחקה את התפקיד (בעצם את עצמה) שתאם היטב את דמותה. זכור לי עד היום כיצד עקבו ההורים בהזדהות והבנה, יותר מזה תוך כדי השתתפות פעילה אחר ההצגה, שנערכה בתנאי שדה ממש, עם במה מאולתרת ותפאורה מינימלית, כמובן ללא רמקולים. היתה זו אמנם הצלחה מלאה!

ידוע לי מעדות הבוגרים דהיום, שהשירים דאז מהדהדים עוד כיום בליבם ואף בפייהם של הילדים אז, שהשתתפו לפני 35 שנים בהצגה זו על חולות אליכין ליד בית הספר. עברו השנים ואותו קשר חברי עם מזל, עתה כבר פיזיותרפיסטית חרוצה וידועה בכל הסביבה, נשאר הדוק כמו אז, ילדת בית הספר.

כאשר היתה דרושה עזרה ועצה, הושיטה מזל את אלה באותה פשטות טבעית המובנת מאליה. עוד זמן מועט לפני שחלתה היא בעצמה עזרה לנו בביקורה אצל חמותי שנפלה וניזוקה. לאחר זמן חזרה לבדוק אם הדברים מתקדמים! ...והגיע היום המר, יום ההלוויה... והנה... כמה רבים האנשים! ביניהם הרבה ממכרי שבסביבה אשר באו לחלוק כבוד למזל והביעו בזה הערכתם ותודתם, וצערם העמוק וחובתם לידידה הנאמנה...

יוסף פרידמן, חיבת ציון
מורה למוסיקה באליכין ובאזור עמק חפר

בע"ה

מנחם אב ה'תשנ"א

...לפני פחות משנה קבלתי שיחת טלפון ומצידי השני ענה קול שקשה היה לזהותו. היה זה קולה של מזל שלא ניכר בו עוד הכוח הרגיל, עדינות הקול וצלילו המוכר כל כך. בקול רועד מעט אמרה: מרים, אני חולה במחלה רעה מאוד ומאושפזת בבית החולים שלי, אני רוצה "שכאשר זה יקרה" לא תשמעי זאת מאחרים, אני עצמי רוצה לאמר לך... לא המשכנו בשיחה זו, קמתי ונסעתי לבית החולים.

לא היתה זו עוד מזל כפי שכולנו הכרנוהו. נשארו העיניים הטובות והחכמות, עמוק עמוק בחוריהן. תקופה קצרה מאוד לאחר שנתגלתה המחלה הקשה, כבר ניכר היה, שהתקוה להחלמתה קלושה. לידיה אמה, יהודית, אשה קשת חיים, אוהבת את משפחתה ומקבלת באהבה את גורלה הקשה. חניכה את ארבעת ילדיה המוכשרים, ודאגה לפרנסת המשפחה בהיות בעלה ז"ל, אבי המשפחה עיוור, מאז הגיעם ארצה.

מזל, מגיל צעיר מאוד, שימשה עמוד התווך של המשפחה. לאביה היתה לעיניים ולכל המשפחה שימשה דוגמא.

בבית הספר היתה מזל מלכת הכיתה בעזרת האינטליגנציה שלה, כושר מנהיגותי וחברתי, וכל זה בפשטות, בצניעות ובשקט.

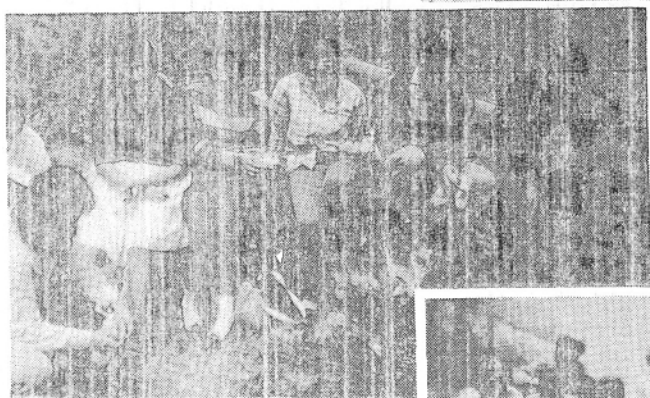
אותנו קישר קשר אישי מיוחד, לא רק כמורה, אלא בעניינים מיוחדים שהיו בינינו, וקשר זה נמשך לאורך כל השנים ולא נותק עד ליומה האחרון. בימים האחרונים, בהיותי אצלה יום יום ביחד עם אמה ואחותה ציונה, אפשר היה להרגיש מה גדולה היתה ההערכה והחיבה שהביעו כלפיה כל עובדי בית החולים, אלה שעבדו איתה בצוותא ואלה ממחלקות נוספות.

נדהמים ביקרו הרופאים אצלה בהרגישם ביתר שאת את אוזלם ידם מלהושיע. מזל
השאירה את משפחתה המומה וחלל גדול בסביבתה ובשטח עבודתה.
בחושי היום על דמותה של מזל, שמצאה את אושרה בקרב משפחתה, אמה ואחיה
ואחיותיה עם משפחותיהם, ולא זכתה להקים משפחה לעצמה, ואשר התבטאה לא פעם
נגד המתירנות הנהוגה בימינו, היא העדיפה לחיות את חייה בעבודתה המסורה עם
החולים, ובבית עם הישירים והצנועים במשפחתה היפה.
...על מזל יכולתי להוסיף דפים עד בלי סוף!

יהי זכרה ברוך!

מרים אלדר (מורתה לאנגלית בביו"ס באליכין)

טיול שנתי,
מחזורי בוגרים מבית"ס היסודי.
אורגן ע"י המחנכים
שמעון ויוסף ויוסף בן ברית.
לאורד נחל עמוד מצבת לכנרת,
פסח התשכ"ג.
מזל במרכז עם חולצה משובצת.

שתי כתות ח' בטיול השנתי לירושלים,
אביב תשכ"א.
מזל בסודר כהה, שניה משמאל למטה.

יד ושם לדמותה ולאישיותה המיוחדת של מזל משה ז"ל, תלמידתי, וידידתי בבגרותה.

יוסף בן ברית – חיבת ציון

כשקבלתי את כתה ה' בבה"ס המ"ד הרמב"ם באליכין, כמחנך הכתה בשנת הלימודים ה'תשל"ז – 1956 – 1957, היה זה מחזור המחנך השני שלי באליכין.

מזל לא התבלטה, לא בהתנהגותה, לא בהופעתה, ולא דרשה אף פעם את תשומת לבי המיוחדת, שלא כתלמידים ותלמידות אחרים, במשך ארבע שנות עבודתי החינוכית והלימודית. עובדה אחת היתה מיוחדת, ציוניה הגבוהים במקצועות לימוד שונים, בתחומים מגוונים. כל מוריה ציינו זאת בנתינת ציוני השליש ובסופי השנה. מאחר ואנוכי כתבתי את התעודות, ראיתי זאת בבירור.

מאות בית הספר שמענו בחדר המורים את מצבה המיוחדת של המשפחה, אשר ראשה, מר יחיא משה, היה עיוור. כן שמענו אף ראינו את הקשר האישי המיוחד של מזל, בתם הבכורה של מר יחיא משה ויהודית אשתו, עם הוריה ועזרתה להם, בעודה ילדה ממש, בת 10 – 11 בלבד. בביקורי בביתם, כדרכי כמחנך, נודע לי דבר מופלא: מזל קוראת וכותבת בכתב ברייל. היא, ולאחר מכן גם אחותה ציונה, העתיקו מספרי קודש טקסטים בכתב העיוורים בשביל אביהם. זכורה התמונה המיוחדת, החייה בזכרוני, של איש עיוור העטוף בטלית כלבוש עליון, העושה את דרכו בשבילי החול אל בית הכנסת או אל מרכז הישוב, כאשר הוא נשען בידו האחת על כתיפה של מזל בתרבוורתו. תמונה זו היתה חלק מהווי החיים של אליכין. כמעט ולא היה יום, שהאב ובתו הצעירה לא הילכו ברחובות הישוב, אז עוד דרכי חול ועפר.

התודעתי לאב בשיחות רעים רבות. גיליתי איש בראוריין, מצטט מדברי התורה, מפרשנים ומחכמים. הוא סיפר על עברו בתימן, היותו סוחר בדרכי הארץ הזו. סוחר אחר, הציע לו תרופה לדלקת העיניים ממנה סבל, בעודו ככל אדם. יחיא משה נטל את גרגירי התרופה שקיבל מן הסוחר ושם את אלה אל תוך ארובות עיניו, ומאז כבה מאור עיניו, תוך יסורים קשים. יחיא ז"ל סיפר לי, כי הסוחר הנ"ל קינא בו ורצה כך לסלקו מדרכי המסחר. אני הבנתי, כי הסוחר נתן לו גבישי יוד, והיה צריך להמיסם במים, למהול אותם ולטפטפט לעיניים. הסבר זה, או שלא ניתן, או שלא הובן. התוצאות היו טראגיות לאיש, לאשתו הצעירה אז, וכמובן למשפחה שגידלו. מזל, מאז שעמדה על דעתה, היתה לו עתה לעיניים, בדרכים, ובהכנת ספרי קריאה לאביה. ביחד עמו היא למדה כתב ברייל! את החומרים הבסיסיים הדרושים הביאו מנתניה, מן המרכז למען העיוורים. מזל נסעה מדי פעם להביא משם ספרים בכתב זה, אביה קרא ולמד בשעות שאשתו וילדיו היו בעבודה ובלימודים ומזל העתיקה בשבילו מה שרצה לשמור לעיון ושינון בבית, לפני שהחזירו את המקור לנתניה. על אף עיסוקה המלא בתחום שאף ילד אחר לא היה מעורב בו בגיל כזה, תוך נאמנות וביטול עיסוקי ילדות טבעיים אחרים, היתה מזל תלמידה שקטה, שלווה, נעימה בפשטותה. לא ביטאה אף פעם בהתנהגותה שיש לה בעיה, ולא הייתי צריך להתייחס אליה במיוחד, כפי שקרה לא פעם עם תלמידים שלא הכל היה נוח בבית ובמשפחה. כאמור לעיל, היו ציוניה מן הטובים בכתה. בעל פה לא הראתה ידענותה הרבה, רק בעבודות בכתב גיליתי אותה. היתה ענוה באופי. כך עברו ארבע שנות כתות ה' – ח'.

אירוע אחד זכור לי במיוחד מכתה ח'. היינו בטיול רגלי מאליכין לעתיקות קיסריה, שהתגלו רק לאחרונה. הלכנו דרך החוליות. בעברנו ליד כביש הגישה לעתיקות, עצרנו ליד תיירים דוברי אנגלית, ששאלו אותנו, המורים, מי הילדים השחומים האלה, שבלטו להם במראם. כשהסברתי על ילדי תימן, באנגלית מעט כבדה ואיטית, שלא הייתי רגיל בה,

התערבה באופן טבעי ביותר מזל, ובשפה שוטפת, באנגלית כמובן, עוררה את התפעלותם של התיירים שהקשיבו לה בסוגרם מעגל מסביבה, ואני הייתי המום וגא גם יחד, מיכולתה! הרי היא עלתה עלי בשטף הדיבור, אל אף היותה עד כא "דק" תלמידת ב"ס יסודי, בלי מגע עם דוברי שפה זרה!! זה היה כשרון! והיא היתה כה פשוטה וטבעית. זה פתח לי עיניים לראות אותה באור מיוחד.

נשמר בתיקי מחזה פורימי שכתבתי לכתה. כל אחד מתלמידי מוזכר שם כאחד מדמויות מגילת אסתר. "אם המלך אחשוורוש הדמיוני היה "הפרס" מורדכי רחמים (שהתפרסם לאחר מכן כאיש הבטחון הנמרץ, שהציל נוסעי מטוס אל-על מהתקפת מחבלים בנמל התעופה בציריך, בקפצו מן המטוס תוך נחיתתו, ובהרגו את המחבל היורה על המטרה הגדולה) הרי מלכת המדינה היתה מזל חיים. (כך נקראה לפני החלפת שם המשפחה למשה)... וכך נכתב: "לפני הרבה זמן היה מלך גדול ופוטפון, גדול 1.70 מטר. הוא היה מלך פרס ושמו מרדכי רחמים. הוא אהב לדבר בכל עת ובכל שעה ובעקר בשיעורים של המורה ברוריה. לא תמיד דבר דברי חוכמה וכך קרה שהזמין פעם את המלכה מזל חיים לבא לפני המלך והכתה בכתר מלכות להראות את יופיה, כי טובת מראה היא. ותמאן כמובן המלכה ואמרה: "מה פתאום? הנשתגעת? אני אמנם ועדת כתה אסליחה מלכה, אז צריכים לבא אלי ולא אני אליהם..."

ממחזה זה שנשמר עמי, נראה ברור שמעמדה של מזל היה מכובד בכתה, הגם שאיני זוכר שהבליטה זאת אי פעם.

בכתה ח', לשם הכוונה לעתידם, נתבקשו בתי הספר עם אוכלוסיית תלמידים מעולי ארצות האסלם, אשר זכו אז בכינוי "טעוני טיפוח", בכוונה הטובה לטפחם במיוחד, להשתתף בבחינות "סקר". המטרה היתה לגלות מכלל התלמידים את אלה אשר נמצאים ברמת אינטליגנציה גבוהה, אך עקב מצבם הסוציאלי – חברתי (היותם בני הורים – עולים בלי השכלה מערבית), בכוונת משרד החינוך לשלבם במסגרת מיוחדת ללימודים תיכוניים, תוך הכנתם ההשכלתית המיוחדת עוד בחופשת הקיץ, לפני תחילת שנת הלימודים התיכונית שלהם. כמחנך הכתה הופתעתי לגלות ברשימת המוזמנים ללימודי הקיץ, כי שמה של מזל הושמט. בירורי הנמצאים העלו, כי "מזל לא יכולה להחשב לטעונת טיפוח", כי ציוניה אינם עומדים בקריטריונים שנקבעו על ידי מומחי המשרד, דהיינו רמת ציונים בין 75% ל-85%. מאחר ומזל השיגה ציונים ממוצעים של 95%, בודאי היא איננה "מעדות המזרח", ולא מגיע לה טיפוח ככזו. מרגע זה היתה מזל לבת טיפוחי המיוחדת. כתבתי לכל הקובעים את המדיניות, כולל לשר החינוך דאז, מר אבא אבן. התוצאה: מזל הוזמנה לבדיקה מיוחדת במוסד סולד בירושלים, בחינה פסיכוטכנית מיוחדת. נסעתי אתה, לאחר שהזמנה משם לא הגיעה, ושנת הלימודים בפתח (את לימודי ההכנה בחדרה כבר הפסידה, המכתב התגלגל מתוך רשלנות של פקידים לאלקים, במקום לאלכין, ובעבודה בילושית הצלחתי להוכיח זאת) אל המבחן המיוחד במוסד סולד. הפתעה נוספת, מוזרה: מזל אינה עומדת ברמה הדרושה, היא מתחת לממוצע! היתכן? בירורי העלה, כי המבחן השוויצרי, המבוסס על סביבת גידול מערב-אירופאית, אינו מתאים בשום פנים לנוער שגדל בשוב עם תרבות שונה, לא עשירה בגירויים סביבתיים כמו במערב!!!

עתה פנינו, מנהל בית הספר מר אשר אריאב, ואנוכי מחנכה אל הנהלת המוסד התיכוני – טיפוחי אפרתה בירושלים, אל מר יוסף ולק המנהל ומר שיפמן המנהל האדמיניסטרטיבי, בבקשה ובהמלצה לקבל את מזל בתחילה מחוץ למסגרת המתוקצבת של המרכז לטיפוח תלמידים, ואנו בטוחים, כי מזל תוכיח חיש מהר, כי המוסדות המטפלים טעו ושגו בקביעותיהם המנוגדות, ובית הספר יזכה בתקציב הדרוש לפנימיה וללימודים כאחד. מצאנו בשני האישים הנ"ל אוהדים ומבינים.

מזל שוכנה זמנית, באין מקום בחדר לארבעה בנות, כחמישית, ושולבה בלימודי אפרתה. לאחר שבועיים-שלושה, עקב הצלחתה והכנתנו את האישים בסגולותיה של מזל, העבירו אותה מר ולק ומר פישמן ללימודים בבית הספר התיכוני עיוני "אוילינה דה

בנות אליכין בביה"ס הממ"ד
רמב"ם כתות ח'.
גם למדו בישול וחקלאות
(בעיקר גידול ירקות).
מזל, בשורה שניה מלמעלה,
השניה מימין.

כתה ח"ו, לקראת סיום
הלימודים היסודיים. מזל,
שלישית משמאל בשורה
הראשונה למטה. מרדכי רחמים
(מסומן בחץ), שלישי משמאל
בשורה שניה מלמעלה.
המחנך יוסף בונדהיים - בן
ברית, רביעי משמאל בשורה
עליונה. מורי סיאני, המזכיר, שני
משמאל בשורה השניה מלמעלה.
המורה דוד קבלהוף, רביעי
משמאל בשורה השניה מלמעלה.
המנהל אשר אריאב ז"ל (נפטר
בכ"א תמוז התשנ"א) שני מימין
בשורה השניה מלמעלה.

רוטשילד". שם למדו בנות ירושלים ממשפחות הדתיות הותיקות, בעלות הרקע הסביבתי המערבי, ובעלות הרמה הגבוהה ביותר בעיר.

המהפך הסביבתי היה עצום. בתחילה חשה מזל נחותה ובטאה זאת במכתבה אלי בצורה כזו מזעזעת, אך אמיתית (היא ידעה לשים את האצבע על הנקודות הקריטיות בשבילה בצורה כזו, שמפעלי החינוכי "משחקים בחינוך", שהוכר כפרויקט ארצי מטעם משרד החינוך ביזמתי והפעלתיו במשך השנים 1964 – 1972, הוא ממסקנותי עקב מכתבה זה!!!) שבמחרת קבלתו נסעתי בתמיכת מנהלי אשר אריאב אל מזל, לבית הספר "אווילינה דה רוטשילד". ובשיחה מלב אל לב וממוח אל מוח הבהרתי לה, כי אני בטוח בשינוי מצב נפשה בעוד זמן מועט, תוך הבהרת הבעיות הראשוניות. ההמשך היה מפליא לא פחות. לאחר תקופה קצרה מינתה אותה המורה לכימיה ופיסיקה ובמתימטיקה מרחביה למדריכת "בנות הדוקטורים מרחביה", כך כינתה את בנות הטובים, לאלה מהן שלא הדביקו את הקצב הלימודי הדרוש והתקשו בהבנת יסוד זה ואחר.

כמובן וכמצופה, השיגו מנהליה החדשים את התקציבים הדרושים לחיי הפנימיה שלה באפרתה וללימודיה כתלמידה מן המניין בתיכון העיוני "אווילין דה רוטשילד" לארבע שנות לימודיה התיכוניים.

קשריה של מזל עמי מבוטאים במכתביה אלי כל אותה תקופה. מחשבותיה, דאגותיה, לבטיה והצלחותיה כלולים בלקט מתוכן. אחרי שנתיים בירושלים, ראתה בי ידיד, לא רק מורה, ופניותיה אלי היו מעתה כאל מכר וידיד. היא השיגה את בגרותה האישית, את בטחונה בתחילת כיתה י"א.

להלן קטעים נבחרים, מדבריה היא עצמה:

לקט קטעים ממכתבי מזל ז"ל אלי, שהייתי מחנכה בבה"ס היסודי באליכין בכתות ה' – ח'.

מכתביה מן השנים 1961 – 1968, תקופת ההתבגרות ונעוריה בירושלים, באביבים, באנגליה ובויינגט.

מירושלים – פנימיית אפרתה ובה"ס העיוני אווילינה דה רוטשילד:

3.9.1961

למורי יוסף, שלום רב.

אפתח את מכתבי זה בתודתי העמוקה לכל אלה שפעלו להכנסתי לפנימיה הזאת, ולעולם לא אשכח את יום הרביעי בו נסענו אני ואותה לירושלים ושבנו הפסדת את יומך הגדוש כדי לעזור לי; אין מילים בפי שתוכלנה לבטא לך במיוחד ולמנהל את תודתי העמוקה מאוד מאוד.

לפני שנשלחתי לבית ספר זה התעניינתם במצב הדתי, ומאחר וזה בבית החלוצות של אפרתה אין מה לחשוש. האוירה דתית בהחלט ואין להסביר הרבה, אני אף מתפללת בבוקר. אני לומדת באווילינה, הוא החלק השני של אפרתה. הלימודים שם, כפי שנודע לי, ברמה גבוהה מבאפרתה. המגמה היא הומנית...

אם הבית יהודית שוורץ, אשה טובה מאוד מאוד, שהיא נראית כאמא בבית הרחוק.... אני שמחה מאוד שבפנימיה (אפרתה) הזאת לומדות בנות אליכין ואיני חשה בבדידות מוחלטת למרות געגועי הביתה...

ט"ז במרחשוון תשכ"ב (= 26.10.61).

...מר שיפמן בא לפנימיה ושוחח אתי על בקשתי ללמוד באפרתה ולא באווילין. הוא הבין את המצב בדיוק כמוך ובמילים זהות הסביר לי שזוהי התחלה קשה שתחלוף במשך הזמן. אני ממשיכה אם כן ללמוד באווילינה ברצון ובחשק, ואני מתרגלת ללימודים הקשים יחסית.תודה על דברי העידוד שכתבת לי...את המצב הבנת כפי שהוא...

X

178.67

לכבוד

ד"ר אהרן שמואל

היה מוצא את פניו בדרך פסיכיאטריה
בית הספר קיבוץ יאנון שחיבתון
בדרך פסיכיאטריה אך לא יצא מליק כשפגש
אבות אמה שבו יצא מליק צעיר
במשך חמש היקנות יום יום חזר והאיר ביקר
אצל חבולת ואל אמה הוא הטיע אל
ביטול כל חפציה שחוצצת עי ומשטח בלא יאיר
אמה הביתה

כשקראת את אברהם שבו נאמר גפנות פלאים
לדיק פסיכיאטריה ובין הוא הפעיל גברא שדלה
נפלה עלי ואחלה הוא היה מומחה עם הצואות מציין
עו יבאחז חמה שבו יאיר שבו
ואמר שני אשפ כל בקשה היא שמשפ יא כל
אשר ביבאחז כג' שאלה לפי תבא פסיכיאטריה ריכסות
בביתו כב' אצל חיה
פאת אמה דב נפלה ע' אבא ואבן

בית הספר התיכון אוילינה די רוטשילד
ירושלים

רחביה, רחוב אוסישקין 38 — טל. 33288 במקדח, רחוב בן-יהודה 1 — טל. 23745

י"ט בחשוון תשכ"ב
29.10.61
מספרנו: 132

לכבוד
החב' יוסף בונדהיים
חיבת ציון.

שלום רב,

אף על פי שענינה של מול בא
כבר על תיקונו (באופן זמני לכל המחות)
הנני רואה חובה לענות לך, ולו בקצור,
על מכתבך מיום י"ג בחשוון.

אנו מבינים היטב למצבה הנפשי
של מול, שנקלעה מתאום לבית ספר עירוני
בעל רמה לימודית גבוהה. אך מאחר והעברתה
לבקעה היתה גוררת בטול אוטומטי של התמיכה
הניתנת לה כיום ע"י המשרד, נאלצנו להוסיף
ולהפציר בה שתמך בכיתה ההומניסטית
ותמך עם הקשיים העומדים לפניך, יש לנו
הרושם, שביחתיים מצאנו את הדרך ללגה כך
שהיא משוחזת על בעיותיה בגלוי הן עם
מר שיפמן, הן עם המדריכה המטפלת בקבוצה
כולה. אגב: גם הבנות המחוננות זוכות
לשיעורי עזר מיוחדים על חשבון המשרד בדיוק
כמו חבריהן הזכרים.

נשמח לשמוע ממך על תגובותיה
של מול גם להבא והנני מודה לך על שתוף
המעולה הגאה בינך לבינינו.

בברכת חברים,
לך ולכל העמלים
אתך בבית הספר
י. ולק
מנהל

31.1.62

...אציין שהפגישה שנערכה בביתך היתה נעימה מאוד ואקוה שתערכנה עוד פגישות מעין אלה...
בד"ש חס למנהל, למורה שמעון, לאשתך, למורה מרים ולמורה יהושוע, ממני מזל.

7.9.62

...בודאי רצונך לדעת איך השנה החדשה מתחילה. השנה היא שנה לא קשה, הלימודים הם המשך. קושי כל שהוא עדין לא התגלה. אקוה שאת השנה אעבור ללא מכשולים. ...אבקש את סליחתך ואת סליחת המורה מרים על שלא יכולתי לבא אליכם כפי שהבטחתי, בגלל שאימי לא הרגישה בטוב ואני הצטרפתי לדאוג לאחותי הקטנה...

16.10.62

...בקרתי אצלך בשבת בין השעות 6.30—5.00 אך לא היית בבית. השתהיתי קצת עם אשתך כשיצאה מן הבית בערך בשעה 5.30 והיתה לנו שיחה מצחיקה קצת עם ילד שקוראים לו משה. והוא גר לידכם ושאלנו אותו למה הוא קוטף בשבת וכו'...

7.11.62

...שמעתי כי אנו מתכוונים לערוך טיול של כל המחזורים (שטימו באליכין) ואקוה שאוכל להיות בטיול...

3.12.62

...ביום הרביעי אי"ה אבקר בהצגה "כנרת-כנרת". יש פעם בשבוע סרט שמדבר באנגלית ללא תרגום והוא מיועד לתיירים, אך אני נוהגת ללכת לשם. ראינו שם את הסרט "המלט", "הבעל האידיאלי" ואנו מתכוונות להמשיך ולבקר.

9.6.63

...קבלתי את התמונות מן הטיול, הן מוצלחות. את גלויותי אני כותבת לאחר ראיית הסרט "דן וסעדיה", סרט ישראלי די נחמד. ביום החמישי הייתי בסרט "קדמת עדן" סרט באמת יפה...

ל' תשרי תשכ"ד (= 18.10.63)
ליוסף שלום רב!

...ברצוני לסקור את השנה החדשה...עברנו לגור בפנימיה חדשה. בפנימיה זו יש רעש גדול, כי לידינו יש חמישיות ושישיות. אין מקום טוב להכנת שיעורים, אך לא נורא, מסתדרים איך שהוא...השנה החלפנו מורים חדשים שדורשים הרבה. [בהמשך מתארת מזל את דרישותיהם הגבוהות של מוריה החדשים, לעומת הקודמים] ...השנה אני מתכוונת ללמוד ממש, כדי שהציונים יהיו טובים, אך נראה אם זה יהיה באמת כך, אני מעמידה את הדבר כך משום שהשנה אין כמעט זמן, כי כל מורה חושב כי רק הוא מלמד אותנו...אקוה שביתר המכתבים אספר לך על דבריו יותר מעודדים, שישמעו יותר יפים, אך הזמן הוא התרופה.

[ממועד זה החלה מזל לכתוב ולקרא לי בשמי הפרטי, בלי הכינוי מורי, וראיתי בכך סימן של בגרות של אימון אישי כלפי. כך היו קשרינו מעתה לקשרי ידידות בוגרת, משני הצדדים. י.ב.ב.]

25.12.63

...השנה חשבתי שנית לעבור למגמה פדגוגית. לבסוף החלטתי להמשיך במגמה העיונית. הסיבה העיקרית היתה ועדיין קיימת. במגמה ההומנית מושם הדגש על המקצועות ספרות ולשון, והמורה, אני מרשה לי לאמר שאינה יודעת את החומר. (מזל מפרטת דוגמאות של אי הבנת התוכן מצד המורה)...וחבל על העבודה הרבה

שהשקיע ביאליק ביצירותיו.

מר שיפמן כבר אינו אחראי על הפנימיה... ולאמר את האמת אך שזה ישאר בינינו, אני מצטערת שאני נמצאת בפנימיה רועשת כשמטירתי היא ללמוד ולהצליח. כל יום אני הולכת לישון ב-11, וזאת משום שעבודה שיכולתי לעשות בשעה, נעשית ברעש בשעתיים. פשוט רציתי שתדע את האמת. בינתיים עלי להשלים עם המצב. אין אני יודעת איך יהיה בשנה הבאה...

מר שיפמן מנהל פנימית "אפרתה", עם הבנות שנקראו "אריסטוקרטיות" בפי יתר בנות הפנימיה, מכיון שזכו ללמוד עם "בנות הדוקטורים מרמב"ם" (כך כינתה אותן מזל), בביה"ס העיוני "אולינה דה רוטשילד". מזל בשורה ראשונה משמאל, בכתה ט', התשנ"ב - 1962.

24.2.64

...האווירה מסביב פורימית, מתכוננים למסיבה וכמובן מחכים לחופשת פורים...

11.6.64

...השנה עומדת להסתיים, נותרו לנו שתי בחינות... מצב הרוח בכתה הוא "חופש", נגד זה אין מה לעשות... בשנה הבאה עני ממשיכה במגמה ההומניסטית...

כ"ח תשרי תשכ"ה (= 4.10.64)

...השנה היא אמנם האחרונה, אך בתחילתה היא כהמשך השביעית, משום שאנו מפגרים בחומר ועלינו להספיק את החסר. בקשר למורים. במטיקמטיקה יש לנו מורה חדש מאוד טוב, כל כך שונה מהקודם. הוא יותר מסודר ובעל כושר הסברה ובעזרתו נקוו להדביק את הפיגור הגדול. בלשון, כפי שסיפרתי לך, לא למדנו במשך שלושת השנים אלא מעט מאוד ולכן נצטרך לדחוס את כל החומר בשנה אחת. המורה חדש ונשמע כמורה טוב... (וכך על מורים נוספים, י.ב.ב.)...

תורה ונ"ך מלמדת אותנו יפה אופנר (מכפר הרא"ה) שהיא גם מחנכת הכיתה. בקשר לציונה היא בסדר אין לה קשיי לימוד. אקוה שזה ימשך כך. הרגשתה הכללית טובה, היא מתגעגעת הביתה אך זה טבעי בהחלט, גם אני פעם התגעגעתי הביתה. מכתב זה נכתב בהרגשה אופטימית ולא כפי שתלמידי שמיניות מרגישים, וזאת משום שזו רק ההתחלה אך יהיו עוד קשיים, אקוה שאוכל להתגבר ולהסתגל לכל הקשיים.

...בקשר לתכנית בשנה הבאה, אוכל לשוחח אתך בהזדמנות...

21.3.65

...כשהיית בירושלים, לא יכולתי לדבר אתך. פסח מתקרב, ואם ברצוני להירשם לווינגט, הרי נותרו עוד כשלושה שבועות. דברתי עם גב. אופנר והיא הביעה את התנגדותה לתוכנית. היא הציעה לי ללמוד באוניברסיטה, אך בשום אופן לא בווינגט. היא נמקה את התנגדותה במצב הדתי והמוסרי השורר שם. טענה זו אני דוחה, אם יש בי את הנטיות לשנות את השקפותי אז אשנה אותן לאו דוקא בווינגט, זה יכול להיות במקום אחר. אני מאמינה שאת ערכי החיים שלי לא אשנה. אי"ה אתגבר על הכל. כפי שאמרתי לך אין אני יכולה בשום פנים ואופן להעדר מן הבית ולו לשנה נוספת. בפורים כשהייתי בבית, אמא לא נראתה טוב. היא לא מרגישה טוב ולמרות הכל היא ממשיכה לעבוד. כשסיפרתי לה את תכניתי לשנה הבאה, היא הציעה לי להמשיך ללמוד משום שהיא רוצה את טובתי. ישנם פעמים שאני חושבת שטוב אעשה אם אצא מיד לעבודה ולא אמשיך כלל. אבל מצד שני אני מרגישה שאין אני יכולה לצאת לעבודה. עלי ללמוד משהו שאתמחה בו, שאוכל להתחיל בו ברגל ימין. הפתרון הטוב הוא להמשיך בווינגט. אין אני יודעת מה דברה אתך גב. אופנר. האם כשדברה אתך הביעה את התנגדותה? ומה דעתך לאחר ששמעת את דבריה הייתי רוצה שתכתוב לי על כך.

בתודה מראש תלמידתך מול.

[זכור לי, שסיפרתי לה על שלבים מנעורי באירופה ללא רקע יהודי ממשי, וכי אדם יכול, אם ברורה לו השקפתו הדתית, להיות שלם בכך בכל מצב ובכל תנאי. י.ב.ב.]

28.4.65

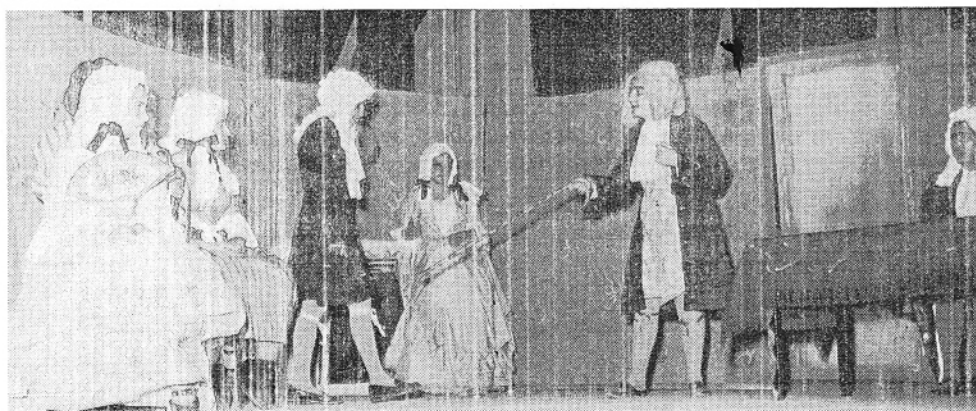
...הגעתי למסקנה כי לימודים בווינגט יצריכו מאמץ רב בהם לא אוכל לעמוד...
...בשנה הבאה אני מתכננת לעסוק בהוראה, ולאחר שנה זו אברר את נטיותי, ורק אחר כך אחליט במה להמשיך. הייתי רוצה שתביע את דעתך על החלטתי זו.

19.7.65

כפי שסיפרתי לך, הקורס בהוראה התחיל בתל אביב ב־13.7.65. אני גרה בבית צעירות, הבנין הוא גדול ונוח. [בית צעירות מזרחי, י.ב.ב.]
...המקצועות שאנו לומדות: תורת החינוך, הילד החריג, תורה ורש"י, מתודיקה כללית, הוראה בכתות יסוד, פסיכולוגיה, הוראת חשבון ומלאכה. ההרצאות מענינות ומוסיפות הרבה. האוירה כאן חופשית, אין מתח של בחינות, לומדים לשמו.
הקורס מסתיים ב־19.8.65 ואחר מכן אצטרך להתכונן לשנה החדשה. כל טוב...
[לי ברור, כי דאגתה העיקרית היתה להרויח כסף, להקל ל אמה ופרנסת הבית, לכן דחתה לימוד מקצוע, עברה קורס מזורז להוראה, כדי להורות וללמד, לשם פרנסת משפחתה באליכין. ציונה היתה עתה בירושלים, ומצפונה של מזל הציק לה על הוריה ועל כי אמה נשארה לבד עם אביה העיוור ושני אחיה הצעירים והפרנסה על האם בלבד. י.ב.ב.]

3.8.65

ליוסף שלום רבי! בשבוע שעבר קבלתי מכתב מאונ. בר אילן שהתקבלתי לאוניברסיטה. עלי לעבור בחינות כניסה באנגלית ובהבעה בעברית, מקום עבודה לא יהיה לי באזור המרכז וללא עבודה לא אוכל ללמוד. חוק הוא חוק ואין לשנותו. מנהלת הקורס אמרה לי, כנראה לפי בקשת משרד החינוך, שעלי לעזוב את הקורס אם אין אני מתחייבת לעבוד בצפון או בדרום... לכן החלטתי לעבוד בשנה הבאה בצפון, ולאחר שנה להתחיל את לימודי בבר אילן. מה דעתך על כך?

הצגת "הקמצן" מאת מולייר. בוצעה ע"י בנות "אפרתה", יחד עם החוג לדרמה ב-"מקא".
סוף כיתה י', התשכ"ג - 1963.

ו מזל מצד ימין
ז מזל במרכז מאחור

בחדר המורים, כמורה מ"מ בב"ס ממ"ד ע"ש הרמב"ם באליכין בשנת 1965

3.9.65

...אתמול הייתי במשרד החינוך בנצרת. לא הייתי בתל אביב, משום שהעבודה אינה בטוחה וספק רב אם אמצא עבודה אחרת. העבודה שקיבלתי היא באביבים. רחוק מאוד אך לא נורא. אלמד כתה ב'...אני נוסעת לשם ביום ראשון ומשם אכתוב לך על העבודה ועל המקום. שלום ולהתראות, ולעצמי אני מאחלת הצלחה בעבודה.

5.9.65

...אני כותבת לך מאביבים...יכול להיות שאלמד בדובב שהוא בקרבת מקום. יש כאן ארבעה מורים, שתי מורות כולל אותי ושתי גננות. אני היחידה שסיימתי שמינית...במקום 40 משפחות מרוקאים. המשפחות נמצאות בארץ מקסימום שלוש שנים. העבודה אתם תהיה קצת קשה. אני מקוה שהמנהל ישחרר אותי ביום ששי כדי שביום ראשון להיות בבראילן ולעשות את בחינות הכניסה. כשהתמונה תובהר אכתוב לך במהירות האפשרית.

סוף 1965.

ב"ה ליוסף שלום רב.

שמחתי מאוד לראותך ביום ראשון, רק חבל מאוד שלא היה לנו פנאי לשוחח. לפני שאספר לך את הדברים שרציתי לספר, אתנצל על כמה דברים. המלים שאני עומדת לכתוב היו צריכות להכתב לאבי או לאמי, אך להם אין אני יכולה לכתוב דברים כאלה ועלי להעמיד פנים כאילו הכל בסדר...אין אני רוצה לגרום לאמי צרות ודאגות. גם לך אין אני צריכה לכתוב לך דברים משום שגם לך יש משפחה, חובות ובכלל אתה אדם עסוק. אין אני מכבדת את מחשבתי בכון זה ואני כותבת לך. אכתוב לך פרטים שהתבהרו לי בזמן שהותי באביבים. מכתבי הראשון נכתב ביום הגיעי לאביבים, אז לא הכרתי את המצב בצורה מעמיקה מהאספקטים השונים. בבית הייתי בשבת בגלל הבחינות. אמא עייפה מאוד. היא עובדת קשה מחוץ לבית, אך נוסף לזה היא עובדת קשה בבית.

הייתי ארבע שנים מחוץ לבית והגיע הזמן שאני אהיה בבית ואעזור מעט לאמא. לפני שיהיה מאוחר מדי, ישנם לילות שהיא לא מרגישה טוב. אך היא צריכה להשכים קום. עזרתי בבית חשובה. יש לי אח בכתה ו' והוא זקוק לעזרתי ולהכוונתי לפני שיהיה מאוחר. כפי שידוע לך אבי נמצא כל היום בבית והוא כל כך מאושר כשאני נמצאת בבית. זהו אדם שזקוק להרבה דברים ואם אני יכולה לעזור לו מעט, הרי שהגיע הזמן לכך.

אני באמת מצטערת שאני צריכה לכתוב מכתב כזה. אין אני צריכה לספר לך את הבעיות שלי, משום שהן רק שלי, אך מגיעים למצבים כאלה שזקוקים לעזרה ולעצה טובה. אין אני יודעת אם אי פעם אוכל לגמול לך על עזרתך לי. **אין אני יודעת אם אוכל לעזור אי פעם לאנשים אחרים.** [ההדגשה שלי, י.ב.ב.]

אילו היה לי טוב באביבים, אולי הייתי מתעלמת ולו לשנה אחת מהדברים שהזכרתי לעיל. אילו ידעתי שאני מנצלת את היממה כמו שהייתי רוצה שתנוצל, אולי לא הייתי מגיעה למצב בו אני נתונה עכשיו.

...בחדר שאני גרה עם עוד שלוש בנות, אין שקט, מפטפטים, פשוט הורגים את הזמן. התעלמתי מן הקשיים המשפחתיים משום שחשבתי שאוכל להפיק משנה זו הרבה תועלת. חשבתי להגיש בחינות הסמכה ולקרא הרבה, אך חלומי זה נופץ. הייתי מדי אנוכית ולא חשבתי על משפחתי. כל רגע שאני מבזבזת אני אומרת הלואי והייתי בבית. נוסף לכל הדברים נתנה לי כתה א', כתה קשה. אין אני יודעת לצייר ולא לעסוק במלאכה וזה מקשה מאוד. בקיצור שק של סיבות. אין אני יודעת מה החשוב, אך נדמה לי שהסיבה העיקרית היא הסיבה המשפחתית. מכל הנכתב לעיל רציתי לאמר לך, שבדעתי לעזוב את אביבים. אין אני יודעת מה אעשה לאחר מכן, כנראה אעבוד בעבודות שונות, העיקר שאהיה בבית. הלואי ויכולתי השנה ללמוד

באוניברסיטה, אך הרצון והמציאות אינם חופפים זה את זה.
לבסוף בקשה לי אליך אל תספר לאיש על הכתוב במכתב, אין אנ רוצה שאחרים
ידעו על בעיותי שאני בעצמי יצרתים.
מה דעתך על הכתוב במכתבי? תשובה מהירה.
תלמידתך מזל.

לאחר מכתבה זה, חזרה מזל לאליכין, ועבדה בבית הספר המקומי כממלאת מקום, ואנו
מוריה בעבר, שמחנו שיכולנו לעזור לה בכך, עד סוף שנת הלימודים. לאחר רגיעה, סדרה
לה המורה מרים אלדר, שהייתה מורתה לאנגליה בעבר, מקום במשפחה יהודית-דתית
באנגליה, מקרובי בעלה.

לשם היא נסעה בסתיו 1965 לשנה, להיות מחנכת-מטפלת במשפחה, וללמוד ברוזמנית
בבית ספר גבוה מיוחד לסטודנטים לא-אנגליים את השפה האנגלית ברמה גבוהה. החלטה
זו היתה בהסכמה מלאה של הוריה ושל אוהדיה הקרובים לה.
משם מכתביה הבאים אלי ולמשפחתה באליכין.

לקט מתוך מכתביה מאנגליה:

ב"ה, יום שני ה'תשרי תשכ"ז (= 19.9.66)
...הדרך עברה ללא תקלה. בכל מקום היו אנשים שעזרו לי. לא תיארתי לי שזה
יהיה כל כך פשוט, זה היה חוסך הרבה דאגה... הגעתי לאורלי ב-7.30 לפי שעון
צרפת. משם לפריז ומפריז ללונדון. את התעלה עברנו באוניה. בכל מקום היה מישהו
שעזר לי. אספר לך על "עוזרת" אחת שהיתה לי. שפתה היתה ספרדית, לא הבנתי
אותה, וכשדברה רק חייכתי. היא עזרה לי לסלט את החפצים, דאגה לי לכסא,
בקיזור, זקנה מן השמים (שכחתי לציין שהיתה זקנה). ברכבת מדובר ללונדון נעזרתי
על ידי אנגליה... היא הביאה אותי לתחנת מוניות ומשם למשפחת אנגלרד...
...האנגלים ברחוב אדיבס מאוד...המשפחה אתה אני גרה קודם כל יהודיה ורק
אח"כ אנגליה. לא הייתי צריכה לחשוש ליחסים שלי ושלם. האשה נוחה מאוד,
במלה אחת היא נהדרת. הילדים גם הם נהדרים, אני חושבת שהם מחבבים אותי וזה
העיקר.

...לונדון היא עיר בין-לאומית, יש בה הרבה צבעים וגזעים.
אתמול בקרנו באוניברסיטה של לונדון, בבית הילל, מקום מפגש לסטודנטים
יהודים וכן בהתאחדות הסטודנטים הישראלים. גב. אנגלרד דואגת לי מאוד ואינה
רוצה שאסתגר בד' אמות...אני נשמעת אופטימית ואני מקוה שזה ימשיך כך. השנה
היא הפוגה, אני לא שוכחת את המחר. הלימודים יתחילו בשבוע הבא, התשלום הוא
סמלי, לירה אחת.

אחרון חביב **אתה**. תודה על הרבה דברים. אם אצטרך לפרט, אצטרך לכתוב הרבה
מלים. ד"ש לאשתך, לילדים (גם לאפרת), למורים וכל טוב, תלמידתך מזל.
אני מצרפת מכתב לברוריה חג"בי, תודה.

ב"ה יום ראשון י"א תשרי (= 25.9.66)

Dear josef, כך האנגלים נוהגים לפתוח.

קבלתי את מכתבך. היתה זו הפתעה נעימה. תודה על הדאגה, תודה על העזרה.
כה נחמד לדעת שאינך בודדה, שיש אנשים שדואגים לך סתם כך. זוהי מתנה שלא כל
אחד מקבל אותה ולא כל אחד יכול להחזיר אותה באותה מידה שהיא נתנה.
...ממכתבך הבנתי שדאגתם לשלומי.

...כשנפרדתי מכם, מאמי בלוד, אמי בכתה, אני לא מצב מביש. אסור היה לי
לבכות, משום שאמי ראתה בנסייעתי משהו טרגי. זה לא רגיל באליכין שעוזבים את
הבית לשנה ועוד לבית בלתי ידוע. אילו בכיתי, זה היה כואב לאמי. זה היה נותן
להרגיש, כאילו אני פוסעת לתוך משהו איום — לתוך דמעות. אני מכירה היטב את

אמי וידעתי להכין את עצמי לאותו הרגע. רציתי לנסוע בקרבה את ההרגשה שאין אני חוששת. כשקראתי את מכתבך ואת הערתך שהיה מותר לי לבכות, קשה לי שלא לבכות. כאן הדמעות לא יכאיבו לאף אחד ובדאי גם לא לי.
...ועוד לנסיעה...כשהגעתי לאורלי אבדתי את הצרפתי שרצתה לכוון אותי, וכשעליתי לאוטו ישב לידי דיפלומט צרפתי...הוא נשלח מלמעלה והוא עזר לי להרים את החפצים, להחליף כסף וכן מצא בשבילי את מועד יציאת הרכבת לאנגליה. במסרו שוחחתי עם הדיפלומט הצרפתי, הוא משתתף בצערנו על סרובן של מדינות ערב להשלים עם קיומה של ישראל...המלווה הבאה שלי היתה אשת הקונסול הצרפתי בהודו. אדיבותה היתה ללא גבול, עזרה לי לקנות כרטיס, לבחור מקום וכמובן שעזרה לי לסלטל את החפצים. אפילו באה אתי עד לרכבת. שאלתי אותה מדוע היא כה אדיבה. האמת היא, שזו שאלה שאינה שאלה, כל אדם צריך להיות אדיב. היא ענתה לי שהיא יודעת בדיוק מהי הרגשתו של זר בארץ זרה...
[מזל מתארת בפירוט מראות ונוף, אך אני מדלג על אלה, כדי לציין במיוחד את ביטוי אופיה בקשריה הטבעיים עם אנשים מכל סוג ורמה!]

...הסביבה שאני מצויה בה היא שקטה, יש בה די הרבה יהודים. הם מחולקים לקהילות ולכל קהילה יש רב ובית כנסת. הסידור שנתת לי, שימושי מאוד. אני מתפללת בבית כנסת אשכנזי, אבל אין כמעט שינויים. אני מצויה באטמוספירה יהודית, ועתה האטמוספירה מיוחדת בגלל החגים, ראש השנה, יום כיפור ובקרוב סוכות.

בקרתי בבית הספר, אני לומדת בכתה הטובה שיש בביה"ס. צריך לעבוד הרבה. אנו לומדים את "אוטלו" של שקספיר, וכן את מחזהו של "בן יונסון וולפונה" וכן קוראים שבועונים. המורים חביבים מאוד. הם אינם מיצגים את הטיפוס הנקשה של המורה האנגלי. בכיתתי יש מעט תלמידים, פחות מעשרה. יש בכתה ישראלים מחיפה. אינו מיצג את הטיפוס הישראלי כלל, תמיד קורא, חושב. קשרתי קשרים עם התלמידות, (בכתה יש רק שני תלמידים) ספרדיה, דנית, הולנדית ושויצרית. בנות חביבות...

...ועכשיו משהו שאין בארץטלויזיון. אין אני חוזה הרבה, אבל ישנם ימים קבועים שאני חוזה, בעיקר ביום ראשון, בו מוקרן סרט. חזיתי עד עתה בשני סרטים: "אנסטזיה" שהיא נכדתו של הצאר הרוסי שנרצח, והשני הוא "גשם ברסקפור", סרט נהדר עם ריצ'רד ברטון ולנה טרנר...

...אני מבקשת שתאמר למרים אלדר שגב. גולדבלום מאוד חביבה. הזמינה אותי לארוחת צהריים בסוכות. מסור לה תודה בשמי על ה-introduction.

ד"ש לכולם (אינך מתכוון לפרסם את הד"ש בעיתון)
בתודה ובהוקרה תלמידך **מזל**

ב"ה, יום ראשון — 19.9.66

ליוסף היקר שלום רב.

קיבלתי את גלוייתך מי"א תשרי. המכתב הגיע אלי בשבת והיה אף הוא הפתעה בשבילי. ...החגים עברו ואתם ההכנות המרובות. כפי שידוע לך יש לנו שני ימים טובים, בעוד שלכם רק יום אחד. אני כבת א"י רשאית לחגוג רק יום טוב אחד וביום השני אני משמשת כגוי של יו"ט. יש כמה ישראלים בקהילה שלנו וגם הם אינם חוגגים את היום השני, כמו הראשון. שאלת, אם בקרתי בבית הכנסת, כמובן. ביום כיפור התפללתי בבית הכנסת של הקהילה. זו פעם ראשונה שהתפללתי בערב כיפור, כל נדרי. משונה במקצת, דוקא בחו"ל אני עושה דברים שבדתי, שאיני עושה בארץ. בטווח בנינו סוכה. השמחה היתה רבה. הנוסח בו אני מתפללת אשכנזי. הסיידורים כאן כתובים בעברית ומתורגמים לאנגלית. נד כמה שראיתי הנשים מתפללות בעברית (הגברים בודאי) אם הן מבינות הכל, אין אני יודעת, אני מתארת לי שלא...

החגים נחגגים ברוב פאר. החג האחרון שמחת תורה, דגלים, המון סוכריות, זהו חג הילדים. עקר השמחה ביום טוב שני...

ועתה ללימודים... היצירות די קשות. היום למשל תרגמתי מאמר משבועון The Listener... המאמר דן בבעיה אקטואלית גם אצלנו, תאונות הדרכים. שם מאמר: Freedom to Kill [כאן בא ציטוט באנגלית ואני מתרגם לעברית, י.ב.ב.] "אך זכותו של הנהג למהר או להאט, אינו זכות רק להתאבד אלא גם לרצוח". המאמר טוב בהחלט גם בשבילנו.

המאמר השני Two American teenagers דן בבעיה הגזעית. השואה בין ילד כושי בארה"ב ללבן. ועתה לטלביזיה, חזיתי בסרט Road to Rio, סרט קומי. לאחר הסרט תוכנית אומנותית. בין היתר הופיע קליף ריצ'רד וטילה בלק. אתה בודאי לא יודע עליהם הרבה. אם תשאל את נעמה בתך, בודאי תדע. האם אני טועה? ועכשיו לצד החברתי. יש לי שתי חברות ישראליות מבית הספר ועוד אחת מבית הכנסת הקשרים אינם חזקים במיוחד, הזמן יעשה את שלו. ...הוזמנתי לביתה של גב. גולדבלום, אשה נהדרת ומאד רחוקה למופת, אין אני בודדה כלל וזה העיקר. בשבוע שעבר ביקרתי בחנות הספרים המפורסמת foyle, חנות ענקית, מליוני ספרים, מאות עובדים...

ב"ה, יום רביעי חשוון תשכ"ז (= 26.10.66)

לכולם שלום רב. — אמא אבא סבתא עזריאל ציונה עדינה מרים יוסף יהושע.

קבלתי את עצתו של יוסף ואכתוב מכתב המכוון לכולם. בודאי תרצו לדעת מהי הרגשתי לאחר שהייה של 7 שבועות באנגליה. כל שבוע שעובר עוזר לי להמצא היטב בתוך העניינים, ההרגשה הכללית מצויינת. כמובן שמתגעגעים לנוף שאני חלק בלתי נפרד ממנו, אך לא נורא, מתגברים. ...תודה לך מרים ותודה לך יוסף על הביקורים בביתנו.

...גב. גולדבלום היא מאד רחוקה למופת ואשה נפלאה... אלה שאנשים שמסוגלים לתת הרבה ואינם מחכים לתמורה. אני מאושרת שאני מכירה אותם. חלילה לא רע לי, אך כל אדם שאתה מכיר בארץ זרה, מוסיף להרגשה טובה.

מרים, אני באמת לא יודעת איך להודות להם. אני מקוה שהצלחתי להעביר לכם קצת מהרגשתי כלפי משפחה זו. למרים לא קשה להבין זאת. מרים, ספרי לי יוסף על משפחה זו ואם תוכלי ספרי גם לאמא. אמא, באמת אל תדאגי, הכל בסדר. יש לי הרבה חברות ישראליות ולא ישראליות, שאף הן au pair, אני חושבת שיחסיית אליהן אני מאושרת, משום שמשפחת אנגלרד היא משפחה נפלאה, הילדים נפלאים... ליאון הבכור רוצה שאשאר באנגליה שש שנים עד לבר מצוה שלו, ומיכאל רוצה שאשאר מאה שנה, נחמד מצידם אך ביתי הוא ישראל ואחזור בסוף שנת הלימודים...

אני מכירה ארבעה בנות ישראליות בביה"ס, עם אחת מהן יש לי קשרים הדוקים, אני מאושרת שיש לי חברה אחת בלונדון, זהו צורך נפשי. אני לא בודדה ב"ה, מעולם לא הייתי בודדה. מבחינה זו אני בת מזל.

[בהמשך היא מתארת את החדשות על פרס נובל לעגנון, שהיא נבאה זאת, על מלחמת נאצר המצרי נגד תימן]

התמונות שהראו בטלביזיה על המצב המצרים היו מזעזעות, מליוני זבובים, לכלוך איום, אלפי מתים. קשה לתאר את מצרים ללא הבעיה התימנית. הראו מקומות בתימן, אותי זה ענין במיוחד.

...עזריאל אל תתעצל, הכנס פתקה למעטפה שיונה (= אחותה ציונה) שולחת לי... ספר לי על הלימודים בשנה הששית, בה לומדים אנגלית. מסור לעדינה שאני אוהבת אותה ושתספר לי על הגן. כמובן שאתה תכתוב את סיפורי. איזה ספרים אבא קרא, ובכלל מה שלומך אבא? אם תרצה לכתוב לי משהו, תבקש מיונה, אני אשמח מאוד לשמע משהו ממך. מה שלומך אמא, במה את עובדת עתה? וסבתא החביבה מה שלומך, מה שלום הדודה ברכה... כשאבא ארצה, אבקרה מיד. מסרי לאלעזר את ברכותי ובהצלחה; ד"ש לדוד שלום ולכולם.

עזריאל, הראה את המכתב למורה מרים ולמורה יוסף, כתודה, מזל האוהבת. נ.ב. ליוסף, אני שמחה מאוד על הצלחתך, ועל הענין שעוררה תוכניתך בקשר לטיפול ההשכלה. אשמח לשמוע יותר כשתתפנה. מזל

[הסבר: באותה עת הפעלתי את תכניתי היזומה, אשר נתמכה על ידי "המרכז לטיפול אוכלוסיות העולים מארצות האסלם במשרד החינוך", בשם "משחקים מפתחים בחינוך". תכנית זו נולדה במחשבותי עקב מכתבה המזעזע, כאשר בטאה מזל בהתקבלה בביה"ס אוילינה דה רוטשילד, את הפער הקשה בין בנות הדוקטורים מרחביה לבינה, שבאה משיכון עולים. בעיני תרבות כלליים: משחקים, ספרות ילדים ונוער, שיחת הורים עם ילדיהם וכדומה. התחלתי פעולה זו ב-1964, ראשיתה באליכין גופא כפעולת ניסיון, בהשתתפות נציגת משרד החינוך שהתלהבה מן הרעיון ותוצאותיו הראשונות באליכין].

ב"ה יום שני י"ב חשוון (= 26.10.66)

לכל הדודים שלום רב, אברהם, יפת, דודה תמר, דודה חממה, אמא, מרים וברכה, וכן מלכה, ישראל, נפתלי, יונה, אירית, אריאל, ראובן, תמר, חיים, שמואל, יהודה, רבקה, בקיצור כולם. אינכם צריכים לכעוס עלי שלא כתבתי לכם, המכתבים שאני שולחת הביתה מכוונים לכולם, אני מאוד עסוקה וקשה לי לכתוב לכל אחד בנפרד... אני אוהבת את כולכם ואשוב אליכם בסוף שנת הלימודים. מזל האוהבת. עזריאל, הראה את המכתב לכולם.

...ואמנם, מזל חזרה לביתה בסוף שנת הלימודים.

לנו, לי ולאשתי הביאה מתנה נאה, סט כוסיות ליקר עם ציורים של בנינים מפורסמים בלונדון ותקליט של "גוליה אנדרס", המחזה המוסיקלי "מרי פופינס".

כן, היא ידעה לבטא את תודתה למחנכה, שהפך לידידה עם בגרותה. קשרי ההתעניינות השתמרו גם אחרי חזרתה לארץ. שמורים עמי מתנות אחרות ממנה, כגון ספרו של נציגנו בפריס, יעקב צור "יומן פאריס", 1986, עם הקדשה של מזל ותודות. כן קבלתי ממנה כלי לשמירת כלי כתיבה בצורת נעל עץ הולנדית. אך החשוב מכולם, היחס והקשר כל חייה. זו היתה המתנה הנעימה מכל! ויקרה בעיני מאוד!

בחזרה ארצה נרשמה, אחרי לבטים נוספים, במכון ווינגט ללימוד פיזיותרפיה. היה זה סיכום של רצונותיה המרכזיים: להיות עם משפחתה באליכין, ללמוד ברמה גבוהה מקצוע מועיל לבני אדם במצוקה, לעסוק בתחום הרפואי, להתקדם מהר ככל האפשר לקראת עבודה מפרנסית, כדי לשפר את מצבה הכלכלי של משפחתה, הוריה ואחיה!! השתתפתי בלבטיה ובהחלטתה תוך תמיכה בכוון שהיא בחרה.

להלן מכתב שלם שכתבה לי מלימודיה, כאשר נאלצה להחליט להשאר לגור בווינגט, עקב קשיי הנסיעה היום-יומיים:

ב"ה יום שני, 17.2.68

ליוסף היקר שלום רב.

סליחה על השתיקה הממושכת שלי.

לא ראיתי אותך מאז החתונה. (חתונת בתנו נעמה בנתניה בדצמבר 1977). החתונה היתה יפה מאוד וגם הכלה, טרבתי קודם לשבת לאכול, משום שהייתי שבעה מאוד. ארוחת ערב אכלתי בווינגט ולא נותר לי מקום.

כפי שידוע לך, אני גרה במשך השבוע בווינגט. לא יכולתי לעמוד בנסיעות שגוזלות הרבה זמן והרבה כוח ואת שניהם צריך בשביל הלימודים. העומס הוא עצום, הרבה מקצועות, ומה עוד שיש מקצוע כמו אנטומיה, אותו אנו לומדים כמעט כמו רופאים. זה לא כל כך נורא, זו בעיה של כל התלמידים, לא רק שלי.

בכתה אנו ס"כ 4 בנות. החברה באופן כללי נחמדים מאוד.

עד כה למדתי בבתי ספר דתיים וכמובן ישנו מקום להשוואה. הרבה יותר נעים ללמוד בביה"ס דתי ובמיוחד עם מורים דתיים. פה ושם בשיעורים, כשאנו מגיעים לנקודות של המוסר היהודי או האמונה היהודית, המורים מביעים את דעתם האישית. זאת זכותם וזה כמובן אינו משפיע עלי. אבל טוב יותר היה אילו לא הייתי צריכה לשמוע זאת.

במסגרת לימודי האנטומיה ביקרנו בתל השומר, שם מותקיימים לימודי האנטומיה של תלמידי ביה"ס לרפואה של אוניברסיטת תל אביב. ראינו ניתוחי מתים, הכוונה היא לאנשים שתרמו את עצמם שנים או לצמיתות. לפני שנכנסתי הרגשתי רע מאוד אבל נזכרתי במורה למטמטיקה שהיה לי בתיכון, שלמד רפואה.

המורה היה דתי מאוד ואפילו תלמיד ישיבה. נקודה זו של דסקציות-הגויות הועלתה בשיעור מחנך. (המחנך שלנו הוא המנהל). בין היתר הוא אמר, שמדע הרפואה חסר גויות. כיום אני מבינה יותר את אנשי חברה קדישא. הוא הוסיף, שמי שענין הדסקציות פוגע בו מאוד, יכול לעזוב. מנסיון בית הספר אף תלמיד דתי לא עוזב בגלל סיבה זו.

רוב הלימוד שלנו בינתיים הוא בעיקר תיאורטי. בשיעורים מעשיים התלמידים משמשים כמודלים; אולי בסוף השנה נצא לעבודה.

דבר אחד ברור הוא, שזה מן המקצועות שמצריכים ידע רב מאוד, כמו מקצועות הרפואה.

ציינה אחותי התחילה ללמוד טכנאות תעשייה והיא מרוצה מאוד. פה ושם אנחנו נעזרות אחת בשניה, במקצועות כמו כימיה ופיזיקה. אני מסיימת להפעם, ד"ש חם לאשתך ולילדים.

מכאן והלאה היו קשרינו קשרים בעל פה. בקרתיה בבית בשבתות, במכון הפיזיותרפי בקר"ח בחדרה, בו החלה לעבוד אחרי סיום לימודיה בווינגט, כנראה בשנת 71/70. לאחר שנים עברה מזל לעבוד בבית החולים "מאיר" בכפר סבא. השכם בבוקר היתה בתחנת האוטובוסים בצומת הרא"ה, כדי להגיע בזמן ואף לפניו למקום עבודתה. חזרה אחה"צ הביתה אף בטרמפים. לא חששה מפגיעה בה, והסבירה לי כי ביכולתה להקרין גישה שמונעת מנהגים לחשוב מחשבות זדון. החלה לעבוד גם בערבים בקיבוצי הסביבה, גבעת חיים והעוגן. מצאה ענין רב בעזרתה לסובלים, ובשיפור בית הוריה במשכורתה. היתה צנועה בהופעתה החיצונית גם כאשר הרויחה.

קודם-כל הרחיבה את בית ההורים, קנתה מכשירים ביתיים חשמליים, שהוריה לא יכלו להרשות לעצמם. רק מאוחר בהרבה רכשה דירה משלה באחד מפרברי נתניה הנבנים, אך

המשיכה לגור עם הוריה. דאגה לאמה, ויותר לאביה העיוור ההולך ונחלש עקב גילו. טיפלה אישית בנושא התרופות והדריכה אותו באלה.

בראשית שנות ה-70 הזמנתי להצטרף להרצאתי, המלווה בתערוכה מדגמית "משחקים בחינוך", באפרתה בירושלים, שם חיתה 4 שנים מנעוריה. היא, מזל, היא זו אשר הפיחה בי רעיון זה, ועתה רציתי שתבין את הנושא, עתה כשהיא מעבר למתנס של חסר-סביבתי, תרבותי-כללי, רעיון שהתקבל ונתמך כספית וביצועית על ידי משרד החינוך והתרבות במשך השנים 1965 – 1972. הנושא אף פורסם בסיכום "עשור למפעלי הטיפוח" של המשרד.

מזל היתה נאמנה ואמינה ללא רבב עם מכריה, ידידיה, מטופליה ועם משפחתה הקרובה. בשיחותי אתה, שמעתי אמונה מלאה ביהדות ובאלוהים, בחובתנו בעולם הזה, ובקיום העולם הבא. מדי הפעם טלפנה אלי בערב לשוחח על בעיה שהטרידה אותה, וכך אנוכי בביקורי השבת אצלה, אחת לכמה שבועות. היתה לנו שפה משותפת וקוי חשיבה מזדהים. כבדתי אותה במאמרי הכתובים, והעברתי לקריאתה קטעי קריאה שהתאימו לה, לדעתי, כמו לי.

גם במכאובי טפלה בחן ובפשטות של ידידות אמיתית, כאשר הראתה לאשתי כיצד להקל על כאבי מותן, גב וצוואר, מהם סבלתי, כאשר זקנתי מעט. היא היתה לידי לפני ואחרי הניתוח אותו נאלצתי לעבור בביה"ח "מאיר". היא היתה היועצת הרפואית שלי כאשר פניתי אליה. היא ידעה גם לנתח בעיות של התנהגות לא נאותה מצד מי ממכרי מן העבר, כאשר יצאתי לגמלאות. הניתוח היה חד כאיזמל מנתחים, והיא צדקה לפני שהצלחתי להגיע למסקנותיה החדות כתער, בעצמי. היא גינתה כל יחס מעליב, ושבחה אנשים נאמנים ואמינים, דוגמתה. יתכן והיא עצמה סבלה מיוחס מקנא במקום עבודתה אך ידעה לגבור על כזה, כפי שהסבירה לי, על ידי התעלמות ומשמעת נפשית של שיוון נפש, למראית עין בלבד. היא היתה מיוחדת בכל!!

כשחלתה, קיויתי שתתגבר ברצונה על המחלה אך לא היה זה מיכלתה. בקרתי פעמיים, על פי בקשתה, דרך חברתה מרים. קודם לא ידעתי על מחלתה זו. כשהמחלה גברה על גופה העדין למראה, נשארה נפשה שלווה ומאמינה, כך היה נראה לי, וככזו תמיד, החזירה את נשמתה המיוחדת ביופיה לבוראה. אבדתי אדם במלא מובן המילה, והאדם שבה חסר לי, כמו לכל מעריציה ומוקיריה, ואולי מעט יותר, כי הכרתיה מן הצדדים היפים שלה, במשך תקופה ארוכה מחייה הקצרים.

הכרתיה ל"ב שנים.

מזל היתה "מזל" לכל אלה שהכירוה, ואשר נעזרו על ידה.

ה' נתן, ה' לקח, יהא שם ה' מבורך.

נשמתה מקרינה עלינו אור יקרות מלמעלה ומקומה בודאי קרוב לכסא מלכותו, יתברך שמו.

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים, כאן ושם בעולמות העליונים.

מורה, מחנכה וידידה, שזכרה מלווה אותי תמיד.

יוסף בן ברית-חיבת ציון

תמוז התשנ"א

מזל בקבלת תעודת הסמכה במכון וינגייט עם סיום לימודיה כפיזיותרפיסטית - 1971-2

דברי חברותיה, מטופליה ועמיתיה לעבודה

מזל ז"ל

מה אומר על מזל שלא נאמר?
 בשבילי מזל היתה דמות אלוה"ית, הטוב בהתגלמותו.
 אני שמחה שהכרתי אותה וכי חלקתי עמה חלק מחיי. ארבעת השנים שחינו יחד
 בפנימיה, הן השנים היפות בחיי. על אף כל הקשיים והבעיות שינברנו ביחד, היו רגעים
 יפים, שמחות וחוויות. מזל ידעה תמיד להשרות אוירה של שלווה, אופטימיות, שמחת חיים
 ואהבת הזולת. תמיד ראשונה לעזור ולהושיט יד.
 גם לאחר תקופת הפנימיה נשארנו בקשר ונפגשנו לעתים קרובות.
 תמיד מצאתי אצלה אוזן קשבת וכך היא אצלי.
 צר לי שלא יכולתי להפריד ממנה, אך זכרונה יהיה שמוי בליבי לתמיד!
 אבלינה צרפתי
 (כיום פתח תקוה)

מזל משה ז"ל – קוים לדמותה.

מזל. כל כך הרבה אפשר לומר ולספר עליה – וכל כך קשה להעלות את הדברים על הכתב.

הכל ידוע, וברור, ומוכר... וכואב. כל הדברים כבר נטרפו במחשבה שוב ושוב; נטחנים... ואינם נעכלים. וזאת הסיבה שהמלים, הדחוסים בקצה – העט זמן זמן כה רב... מתעכבות שם עוד ועוד... והכתיבה נדחית.

למי לכתוב? למשפחה? לידידיה? למוקירי זכרה? לעצמי?

– הרי כל מי שהכיר את מזל... יודע הכל. לא אחדש דבר לאיש. ובטוח אני מראש, כי הדברים שיכתבו האחרים בחוברת זו... לא יהיו שונים מדברי.

ובכל זאת... אם הוחלט להנציח את זכרה של מזל... כבוד הוא לי לקחת חלק בכך. כבוד, וחובה... אך אין לי בכך נחמה; כי אין לאיש מאתנו נחמה בחסרונה של מזל. – הכרתי את מזל כעובדת, כחברה, כבת-משפחה וכחולה.

כעובדת: כל ממונה על עובדות היה מתברך בשכמותה: מטורה, חרוצה, בעלת ידע מקצועי רב; שקטה, אדיבה, סבלנית... תמיד הקשיבה למטופליה. וידעה להרגיע ולעודד. וכל זאת בצניעה, בהחבא; שלא על מנת לקבל פרס. אכן, הצניעות היתה מהבולטות במדותיה של מזל.

כחברה: גם בעבודה, וגם מחוץ לשעות העבודה, מזל היתה מוכנה תמיד לעזור, במעשה ובעצה. כמה נעים היה לשוחח עם מזל... אפילו שתי דקות, בפגישה מקרית ברחוב. תמיד זכרה לשאול לשלום המשפחה, למצב המטופלים; ולהתעניין בחדשות במקום עבודתה הראשון.

כבת משפחה: ידעתי על מסירותה לפי סיפוריה, ולפי סיפורי בני משפחתה; נכרו בה דאגתה להוריה, מסירותה להם ואהבתה לאחייניה ולאחיינותיה. אהבת האדם היתה עוד אחת ממדותיה.

ואם לא די באלה... התגלתה לי מזל הגיבורה האצילה, המתחשבת, המאמינה... בעת מחלתה, בביר החולים. מזל ידעה כל הזמן במה חלתה; עקבה אחרי תוצאות הבדיקות, וחשה היטב את הדרדרותה המהירה.

השתדלתי לבקרה לעיתים תכופות; לא היה קל, ואת הכח לכך שאבתי מרווחתה... לשעה קלה בעת שהותי עמה. כשהיה לה כח, שוחחתי; בתחלה היתה בה תקווה שתתגבר; אך גם כשחשה עם הזמן, שכוחותיה אוזלים... לא התמרמרה, וקבלה עליה את הדין: "אני יודעת מה מחכה לי, ואני לא מפחדת", אמרה לי פעם; ובהפנותה אצבע מראה כלפי מעלה המשיכה: "הוא יעשה בי מה שירצה"; השקט שהיה נסוך על פניה העיד כי לא היו אלה דברים – סתם. מזל חזרה ואמרה לי: "אני שמחה שיש בי אמונה... זה ממש עוזר לי!" ואני הקשבתי, השתאיתי... והחרשתי.

מזל היתה חולה שקטה, צייתנית... ואהובה על כל צוות המחלקה.

לא התלוננה, לא הטרידה, לא התמרמרה. תמיד הודתה על עזרה, טיפול, מלה טובה. היא, החולה, דאגה לאמה, אשר לא משה ממסתה כל העת, והפצירה בה לנסוע הביתה ולנוח מעט; ספרה בהערכה ובהוקרה על הרופאים שמצאו זמן לשבת לידה ולעודדה; ובאחר מימיה האחרונים, כשמזל היתה כבר בהכרה מעורפלת, נכנסה לחדרה אחת האחיות של המחלקה, שלא היתה כבר ימים אחדים אצלה... וקראה בשמה... מזל פקחה את עיניה, קראה לאחות בשמה ובקול ענות חלושה שאלה: "מה שלומך?" כזאת היתה מזל; וכך אזכור אותה תמיד.

עמנואל סג"כהן

(היה מנהל המכון הפיזיותרפי בחדרה)

מזל ז"ל

פגשתי את מזל ז"ל לפני כ־20 שנה, עת הייתי עדיין ילדה צעירה בבית הספר היסודי. בדיוק באותו זמן נפרדתי מפזיטרפיסט אחר, ומזל נבחרה להחליף את מקומו. זוכרת אני את מזל, בחורה קטנה וצנומה אך זריזה כמו שד, מגיעה לבית הילדים לקחת אותי לשיעור התעמלות. בחורף, בקיץ, בגשם ובחום. עמוסה בתיקים היא ממהרת להגיע בזמן, אם באוטובוס ואם אף נאלצת לצעוד ברגל את כביש הכניסה לקבוץ.

מסירותה לעבודה, והאכפתיות שגילתה לאדם באשר הוא אדם, אפיינה את עבודתה לאורך כל הדרך. בניגוד אולי לאחרים ראתה תמיד מול עיניה את האדם וכאבו, גם אם הטיפול בכאב חרג ממטרת הטיפול המוצהרת. בידיה העדינות ידעה תמיד לתמוך ולסייע, וכשהיה צריך לשאת את האדם ולמנוע את נפילתו, ידעה אז מזל לאזור את כל הכוחות. במשך השנים הרבות בהן עבדנו יחד, למדתי להכיר את מזל, את אהבתה ומסירותה למשפחה, ואת הקונפליקט שאפיין את חייה; והוא הניגוד שבין הנאמנות למסורת, לערכים ולמשפחה, מול ערכיה של החברה המודרנית ההישגית ואף האכזרית שלנו. בחייה ניסתה מזל לגשר בין שני עולמות אלו ולהביא את הטוב שבשני עולמות אלו ואתם ספגה מן הבית, אל העולם האחר.

כאשר אדם ההולך לעולם שכולו טוב, נוהגים אנו, יושבי מטה, לדבר בשבחו ולציין את נשמתו הטהורה. כאשר מדובר במזל, אין אמירה זו בגדר פראזה, כי אם אמת היא לאמיתה.

זכרונותינו המשותפים יהיו צרורים עמי לעד.

איריס עמר – העוגן.

מזל – ז"ל

שנה ומשהו במחלקה,
כבר לא כמו שהיה,
שנה, בלעדייך מזל,
ונדמה, כי הועם זוהר העשייה
יתומה הציפייה
לקאור פניך המקבץ
"בוקר טוב" בתחילתו של יום עבודה.
יתומים פניהם של החולים
המצפים ליד מלטפת
ומשקמת באמונה.
פסה השיחה הלבבית
והעצה הנבונה.

רחל עוזיאל
אחות במחלקה האורתופדית ב"ח מאיר.

מזל

קשה להספיד אדם שאיתו נפגשתי במשך 18 שנה לפחות פעם בשבוע. מזל טיפלה בי שנים ארוכות במסירות ואהבה. כיוון שבילינו שעות רבות ביחד, יחסינו נהפכו ליותר מסתם פיזיותרפיסט – חולה.

היה לי העונג לשוחח עם מזל בכל הנושאים שבעולם ולהכיר היטב את הבחורה השבירה שחיה לא היו קלים, זה כל אחד היה יכול לחוש, אפילו שמזל לעולם לא התלוננה.

מזל היתה אדם מיוחד במינו – במראה חלשה, שברירית, מאופקת, אבל מצד שני מלאת מרץ ויודעת מה היא רוצה מעצמה ומאחרים. חייה היו עד כדי כך מלאים, שלעתיים לא היה לה זמן בשביל עצמה. תמיד היא דאגה לכל אלה הסובבים אותה – להורים, לאחים ולכל המשפחה. עזרה לכולם כמה שהיתה יכולה בכל צורה ובכל עת. תמיד רק הצטערתי שלמזל לא התגשמה המשאלה שהטרידה אותה רבות – וזה הקמת קן משפחתי משלה. אבל תמיד הרחיקה מחשבות אלה באומרה שהיא מאמינה שהקב"ה כך רוצה. היא היתה בחורה מאמינה שבאמת כל יעודה היה לעזור, לנחם ולטפל בזולת בלי לבקש אף פעם תמורה כל שהיא.

אינני זוכר שהבחורה הזאת אמרה מילה גסה או בכלל מילה רעה על מישהו או משהו. תמיד לקחה כל דבר כמו שהוא, ללא תלונות וויכוחים.

כחצי שנה לפני שנפטרה הודיעה לי מזל שהיא רוצה יותר זמן כדי להגשים את עצמה ואולי בכל זאת להקים בית משלה. הבנתי את הרצון ואיחלתי לה מכל הלב שזה יתגשם. לרוע המזל נודע לי שמזל חולה אנושות כמה חודשים אחרי שהפסיקה לעבוד איתי. נודע לי שמזל חולה במחלה הנוראה ששתי חברותיה הטובות גם נפטרו ממנה כמה זמן לפני זה. עוד בזמן שמזל עבדה איתי שוחחנו על המקרים ואני יודע שמזל נורא פחדה שמה דבר כזה גם יקרה לה.

עקב זה ההלם היה בשבילי גדול עוד יותר, כששמעתי – אך לא האמנתי. הלכתי לבקר את מזל בבית החולים כשכבר היתה מאד חלשה ומצבה לא היה מעודד, אבל עם תקווה חזקה בליבה לטוב.

נפרדנו בלב קשה, אך בתקווה שניפגש בפעם הבאה. כאשר באתי פעם נוספת, האחות התורנית בישרה לי את הידיעה המרה שמזל כבר איננה. תמיד אזכור את מזל כידידה נאמנה ופיזיותרפיסטית מצויינת.

ולדו משק, קיבוץ העוגן

27/5/1991

למשפחת משה שלום!

אני רוצה להביע את צערי הרב על מותה של מזל. אני גרה סמוך למקום שבו מזל טפלה באנשים וראיתי אותה כל יום בבואה מלאת מרץ עוזרת, מעודדת ומתיחסת לכל אדם. ראיתי גם איך רצה במלוא המרץ שלה אל אנשים שלא יכלו להגיע אליה. הבקוש לטיפול של מזל היה רב ולכן היה צריך אישור של הרופא. אך תמיד היתה מוכנה לתת עצה טובה ברוח טובה. גם אני זכיתי לפעמים לטיפול הנעים, המקצועי, האישי. כולנו הרגשנו שמזל לא רק מטפלת. היא חברה, כולם אהבו אותה מאד וגם כרגע, כשאני כותבת לכם כמה מילים עולות הדמעות בעיני למחשבה ששוב לא נראה אותה ולא נזכה להנחות מחברתה ומטיפול המסור.

אני חוששת שלא נמצא אדם כמו מזל שיוכל למלא מקומה – ובכל זאת, בידיעה כי בת משפחתכם היתה אישיות מיוחדת ויוצאת דופן, תנחומי.

רחל נהרי

גבעת חיים מאוחד.

13.9.1990

למזל הפיזיותרפיסטית!

צנומה, שברירית, כל כך עדינה,
עיני שקד וצעדי אילה.
תהלך היא חיש קל במחלקה,
דואגת לכל חולה, איש ואישה.

בידיה העדינות, תלוש את בשרך,
ולא פעם תחוש עוד איך, את כאבך.
אך דע אדוני ואת הגברת,
שמטרתה רק אחת, תיקון האיוולת.

שריר אחר שריר, עצם אחר עצם,
תתרגל, תסדר הירך או הברך.
לידך תהלך ותספור עד שלוש,
רגל חולה, רגל בריאה ואל תשכח גם את ההליכון.

כואב, לא נורא, תראה שהכל יסתדר,
עם חיוך, עם עדוד, וזה עושר
ועוד איך.

כי אם תשמע בקול מזל,
תראה ששקשמה כן תבוא עליכם הברכה.
שמזל, היא זו שבכם מטפלת,
ורגלכם או ידכם פשוט מתפקדת.

ולכן מזל כתשורה קטנה
לתשומת לב, מפנינה שמיר והמשפחה.

חרוזים אלה נכתבו למזל

על ידי מטופלת בביה"ח "מאיר" בכפר סבא

מזל

אפילו היום בכתיבת מילים אלו, קשה לי שאת איננה.
היכרתיך לפני 16 שנים כשהגעת לביה"ח מאיר להתנסות הראשונית שלי בתור תלמידה
ואת הארת את דרכי.
לאורך כל השנים שעבדנו יחד למדתי ממך המון דברים. את לא הטפת במילים, נתת
תמיד דוגמא אישית. מסירות ויושר היו אצלך דרך חיים. תמיד הקרנת שלוה לסובבים
אותך ואינני זוכרת אפילו פעם אחת שהרמת את קולך.
מזל, פשוט אהבתי אותך וצר לי שאת כבר לא איתנו, אבל תמיד תישארי בליבי.

רחל פורס
פיזיותרפיסטית ב"ח מאיר

מזל ז"ל

את מזל הכרתי לראשונה כשנה לפני מותה. היה זה כאשר הגעתי לבה"ח "מאיר". מזל הכניסה אותי לעבודה וכבר מלכתחילה שמתי לב לתכונותיה המיוחדות: סבלנות איך-קך, חריצות, הקפדה, מקצועיות וטוב-לב. קובץ תכונות, שקשה למצא אצל אדם אחד. בזכרי את מזל, עולה לפני תמונה שחזרה על עצמה מדי יום: מזל, בצעדים מהירים ועדינים, עוברת מחולה לחולה, ולכל אחד נותנת טיפול יסודי ויחס חם, אמהי. לכולם מלות עידוד בשפע, בצד הכוונה מקצועית. תמיד מאירה פנים כאילו אומרת לנו "ראו, כמה קל הדבר". וכולנו יודעים שלא תמיד היה קל. ידענו שקשה לה הבדירות, ידענו שרצתה בעל שתוכל לתת לו את מה שנתנה לחוליה. ידענו שכמהה לילדים משלה. ידענו שרצתה להקים בית יהודי. אבל, אף לא חולה אחד הרגיש בכך. הם קיבלו רק את החיוך והאמונה לעתיד טוב יותר.

הרבה הרהרתי לעצמי, מאין כוחות הנפש? מאין כוחות הגוף? גוף קטן וצנום שנע בחסכנות ובמהירות ממקום למקום, כאילו ידעה שימיה ספורים ויש להספיק ולעזור לעוד חולים ולהקל על כאביהם.

יותר ממה שהיתה מזל פיזיותרפיסטית מעולה, בעלת ידע מקצועי רב, נתברכה מזל בנשמה שירדה לעולם בכדי לאהוב בני אדם ולתת את עצמה להם כולה.

הכרתי הרבה פיזיותרפיסטים בארץ ובעולם ובאף מקום לא מצאתי שילוב כזה של ידע מקצועי ואהבת הזולת. הפיזיותרפיה כבשה את ליבה ומלאה את חייה.

מזל הציבה לנו "סטנדרטים" שאיננו חושבים שנוכל להגיע אליהם. רק נוכל לנסות ולהתקרב אליהם.

לכל מי שהכיר אותה היא חסרה היום, אבל דמותה המיוחדת תשאר חרוטה בליבותינו לנצח.

יהי זכרה ברוך

יואל

פיזיותרפיסט – עמית בבה"ח מאיר, כפר סבא

חברתי מזל

כשרק עולה מחשבה בליבי אודות מזל, הריני שומעת בדמיוני את רעש כפכפי העץ שלה מכים בצעדים קטנים ומהירים, הולכים וקרבים.

הדלת נפתחת ביעף ודמות קטנה ושברירית חולפת במהרה דרכה, רגע אחד פה ומיד כבר שם. הזמן קצר והמלאכה מרובה, וכאילו משא כל העולם והדאגה לכל החולים על כתפיה של בחורה אחת קטנה עם נשמה גדולה.

אף פעם לא ראיתי יושבת בנחת, תמיד פעלתנית כמו דבורה בכורת. אפילו בזמן הפסקת השתיה מדברת, אוכלת, שותה בעמידה, הכל בו זמנית. רק נכנסה וכבר יצאה. דאגתה לחולים הרבה מעבר לאחריותה המקצועית, הומניות טהורה לשמה. כואב לחולה – רצה להביא תרופה, זקוק לסיר או בקבוק – אינה מהססת לנדנד לאחיות או להביא בעצמה, חולה עירי זקוק לדבר מה – תקנה ותביא לו על חשבונה. תמיד יוצאת מנקודת מבט של "איך אני הייתי מרגישה במצב כזה." בהתנהגותה קיימה את הפתגם "ואהבת לרעך כמוך" בצורה מושלמת.

העבודה והמשפחה היו כל חייה. נהנתה לעסוק בפיזיותרפיה רוב שעות היום. השתתפה בקורסים מקצועיים לרוב וקראה ספרות מקצועית בכמויות. למשפחה שימשה משענת איתנה, דואגת לבריאותם ונוחותם מקטן ועד גדול. למען האחרים, חולים, בני משפחותה, קרובים וידידים לא היססה לבקש בדיקות וטיפולים מהרופאים, אולם למען עצמה לא רצתה להטריח אדם, אפילו שכבר סבלה מכאובים.

בשבילי, מזל היתה חברה קרובה במלא מובן המילה. איתה יכולתי לשוחח על דברים הקרובים ללב, נושאים אישיים, לקבל סעד ותמיכה רוחנית בעת הצורך. אמונתה בנפש האדם לא נפגמה, ובאף אחד לא הטילה דופי. היתה למזל התכונה הנדירה לראות את הטוב בכל אדם ובכל מצב, ולהיות בחברתה בהכרח השפיע על האנשים לטובה. לא מריבות, לא ויכוחים. בראית הטוב שלה תמיד החליקה בין הניצים וגישרה על הפערים, חותרת לשלמות והרמוניה בין כולם. אף פעם לא שמעתי מפה מילה רעה אחת על אדם כלשהו אפילו אם גרם לה רע. תמיד שימשה מליצת יושר לכולם וידעה להבין ולסלוח. מזל יש רק אחת, ומאז הלכת חסרונך מורגש באוירה הכללית, ולי אישית חסרת מאד. מזל – לראשונה פגשתיך כשהגעתי לב"ח מאיר בכפר סבא כתלמידה בבית הספר לפיזיותרפיה ואת שימשת כמדריכה. אז כבר התרשמתי מסבלנותך הרבה, מהידע המקצועי הרחב שלך בכל התחומים, ומנכונותך לחלק ידע זה ענו אחרים.

כשהגעתי לביה"ח שוב לפני כ־10 שנים כפיזיותרפיסטית מן המניין יצאתי איתך קשר די קרוב כבר בהתחלה, קשר שהלך והתהדק עם השנים. שמוחתי כשיכולתי לעזור לך באותם מקרים בהם פתחת את סגור נפשך בפני. די מופנמת היית, שומרת חוויות וצרות לעצמך, עד שלמדת לבטוח בי ולחלוק איתי את הטוב והרע, ואת תמיד שימשת אוזן קשבת, מוכנה לעזור בכל עת.

ניזונו אחת מהשניה ולא רצינו לחשוב על אפשרות פרידה. את מהצפון ליד חדרה ואני דרומה יותר מרמת גן, נפגשות באמצע הדרך בכפר סבא. ידענו שיום יבוא עם השנים וכל אחת תפנה לדרכה, אבל בהווה תמיד אמרת לי "אל תעזבי אותי".

ואז פתאום, ככה סתם ללא התראה, חלית. וההווה התקצר במהירות, והימים הפכו ספורים. את ידעת ולא דברת, מופנמת כמו שהיית, שומרת הכל לעצמך. ואני מסתכלת וליבי יוצא אליך, וברצוני לצעוק: מזל אל תעזבי אותי! אבל ידעתי לא בדייק הדבר ולא בידי, אלא משמים קראו למלאך המושיע.

ואפילו אז כששכבת במיטת חוליך, לא היית מרוכזת בצרותיך בלבד, אלא הסתכלת סביבך על הסובלים האחרים. החולה מימין צריך סיר, ולזה משמאל נגמר העירוי, ולאחר יש כאבים צריך לדאוג לכולם. מאיפה את הקטנה הרזה צברת כל כך הרבה כוחות נפש עד הסוף, מקווה וסולחת, ומקבלת ללא כל מילת טרזיניזם או שאלה?

אז אני שואלת במקומך מדוע?

בליבי תמיד תהיה שמורה לך פינה מיוחדת ורוחך תמיד מרחפת לצידך. הגוף בגד בך, אבל הנפש לא עזבה אותי, מלווה אותי בכל אשר אלך וברוכה תהיי על כך.

חברתך עירית חדר
פיזיותרפיסטית כ"ס

הכל על ידידותי מזל ז"ל

מאת: רבקה טושינסקי – כפר סבא

הכרתי את מזל ז"ל בחודש אפריל 1977 לאחר שנפגעתי בתאונת דרכים ושכבתי בבית החולים מאיר במחלקה אורטופדית. באותה מחלקה עבדה מזל ז"ל. היא טיפלה בי בתור פיזיותרפיסטית עד שעזבתי את בית החולים. לאחר מכן היתה המשכיות של קשר יפה. היא היתה מיוחדת, חמימה, נעימה, כנה וישרה, ממש כל המעלות היו בה. הקשר בינינו המשיך גם מחוץ לכותלי בית החולים. יצאנו ובילינו יחדיו. כשנשאתי, הקשר בינינו המשיך והתהדק. בעלי עמנואל ז"ל העריץ אותה. כשרצתה לרכוש דירה, בלעי הציע את עזרתו ומצא לה דירה בנתניה.

מאחר ומזל היתה שומרת מסורת, היא הצטרפה אלינו לטיולים ופיקניקים רק בימי חול. כיף היה להיות בחברתה.

כשהתקיים טיול מאורגן, מטעם בית החולים, ליוון ולאתונה, מזל באה אלינו בהצעה שנצטרף אליה לשייט. בילינו יחדיו שמונה ימים רצופים.

כשנולדה בתי טובית, היא היתה בת-בית אצלנו. היא עזרה לי לטפל בה והתקשרה לבתי מאוד והרעיפה עליה "המון" אהבה. כמו כן גם בתי נקשרה אליה ואהבה אותה וציפתה לביקוריה וגם כדי שתספר לה סיפורים.

כשהיינו, בעלי ואני, צריכים לצאת למאורע כלשהו. מזל היתה מציעה את עצמה לבוא ולשמור עליה.

היא היתה לנה אצלי לעתים והיתה אומרת לי, שבאף מקום לא הרגישה בנוח וכיף כמו אצלי. היא אהבה כל מה שבישלתי ואפיתי ותמיד ביקשה מתכונים.

כשבעלי עמנואל ז"ל שכב בבית חולים מאיר במצב קשה, היא טיפלה בו במסירות בשעות הבוקר עד שהגעתי, ועודדה אותי לאורך כל הדרך.

היא היתה משתפת אותי בכל חוויותיה וכל סודותיה ידעתי. היא ידעה שיש על מי לסמוך.

אם לא נפגשנו, אז באמצעות שיחות טלפוניות מזל התייעצה איתי בכל נושא וכן גם אני התייעצתי איתה.

התרגשותי הגדולה, ושלא אשכח זאת לעולמים, היתה שעה שישבתי בחצר ביתי והירהרתי על המצב הקשה בו נתונה מזל וחשבתי, האם תזכה מזל עוד לבוא אלי? באותה שנייה (אינני מגזימה) נשמע צלצול טלפון – ממש טלפתיה – מעברו השני של הקו היתה מול. היא ביקשה שאבוא לקחתה אלי הביתה. האחות אמרה לי שזה סיכון. אך למחרת היום כשהגעתי לבית החולים שאלה אותי האחות אם עדיין אני עומדת בדעתי לקחת אותה אלי. לא הססתי אף לרגע ואמרתי לה: לשם כך הגעתי עכשיו. הבאתי את המכונית קרוב לדלת הכניסה ומזל השתדלה ללכת זקופה, ובדרכה לעבר המכונית נפגפה בידה לעבר כל חבריה לעבודה לשלום כאילו "לפרידה" ויצאה אותי, (אמה הצטרפה). לפני שהבאתי אותה לביתי לקחתי אותה לסיור בכפר-סבא, הראתי לה את השינויים שחלו בעיר מאז השיפוץ.

הגענו הביתה והיא נכנסה והסתכלה במבט בוהה על הבית ובודאי נזכרה בימים הטובים שבילינו יחדיו. ואז שאלה אותי אם יש לי גלידה. מילאתי גביע וכיבדתי אותה. כעבור שעה וחצי היא ביקשה לחזור לבית החולים ואמרה שהיא חשה ברע. באותו ערב היא איבדה את ההכרה ושכבה כך כ-4 ימים עד אשר נפטרה. היא חסרה לנו מאוד.

יהי זכרה ברוך.

כמו מסע פרידה

ארבעה ימים לפני שנפטרה מסרטן ערכה מזל, בת אליכין, ביקור בכל המחלקות בבית החולים "מאיר" בכפ"ס, ואמרה שלום לכל האנשים, שעמם עבדה במשך שנים, שהרי לעבודתה כפיזיותרפיסטית הקדישה את מירב זמנה, ושם, בבית"ח בו עבדה, בחרה לסיים את חייה הקצרים.

ביום השבעה במחלקה הפיזיותרפיסטית בבית"ח מאיר בכפר סבא ישבו להפסקת בוקר, כמו שעושות בכל יום, חברותיה לעבודה של מזל מזה 16 שנה. רק שבוע חלף מאז נפטרה מזל משה, בת אליכין, ממחלת הסרטן, והיא בת 42. עדיין מתקשות הן להאמין שמקומה על יד השולחן ייפקד לעולם. צחוק הגורל, במקומו בו בילתה כמעט את כל שנות חייה, כאילו בחרה גם למות.

שישה שבועות קודם לכן התגלתה אצלה המחלה. תרצה, אחראית המחלקה, שמזל שימשה כסגניתה מספרת: "זה היה ביום ראשון, ביום שישי היא עדיין עבדה במחלקה ותיפקדה כמו שד. היו לה אומנם מיחוישי בטן, אך אפילו כדורים נגד כאבים היא לא לקחה. בכל זאת היא חשה שמהו איתה לא בסדר. ולכן היא הלכה לעשות בדיקות אולטרה סאונד. ושם אמרו לה תיכף, שיש לה סרטן בשלב מאוד מתקדם עם גרורות בכבד ובריאות. עוד באותו יום היא אושפזה ומאז לא יצאה עוד".

מאות מתושבי חדרה והסביבה ליוו את ארונה. כל כך הרבה אנשים הכירו והוקירו אותה, וכל מי מקרב מטופליה בעבר ובהווה, רופאים, אחיות ועוד, הרגיש צורך לבוא, לחלוק למזל כבוד אחרון.

מזל, ילידת תימן, עלתה ארצה בגיל שנתיים, וגרה עם משפחתה באליכין ליד חדרה. בגיל 14 היא נשלחה לבית ספר אוולין דה רוטשילד, בית ספר לילדים מחוננים בירושלים. המורה שלה עוד מתקופת בית הספר היסודי, ייקה עם מבטא כבד, סיפר, כי אז במבחנים הפסיכומטריים לילדים טעוני טיפוח, מזל קיבלה ציון 95, אך במשרד החנוך לא סיווגו אותה בתחילה בקבוצת הילדים הזכאים ללמוד בבית ספר מיוחדים, בטענה כי לא יתכן שילדה תימנית תעבור בכאלה ציונים את הבחינות הללו. רק לאחר שהמורה התעקש, שמזל אכן מחוננת, היא התקבלה לפנימייה, שם החדירו בתלמידים חינוך אירופי. כילדה תימנית בין ילדות ממשפחות אריסטוקרטיות המנגנות פסנתר, רוקדות בלט וקוראות גיתה ושילר, היא נחשבה ליוצאת דופן. ושנה לאחר שהגיעה לבית הספר הזה, כבר עזרה לאחרות ללמוד, במיוחד במקצועות הריאליים.

תרצה: "בהתנהגותה הורגש החינוך האנגלי שקיבלה בפנימייה. היא תמיד דיברה בשקט, ואף פעם לא הסתכלה את תוך העיניים, כשדיברה איתנו או עם החולים". שיער צבוע בהיר קצוץ, קטנה, שברירית, כך היתה מזל, מעידות חברותיה לעבודה. טיפוס מיוחד במינו, עם מרץ של שד משחת. היא לא הלכה אף פעם, תמיד רצה למעלית, אף פעם לא היה לה זמן לחכות, והיא היתה ממחרת ורצה במדרגות. מקצוע הפיזיותרפיה היה אהבת חייה, הבילוי וההנאה שלה. היא לא ענדה שעון, היא לא ידעה מה הן שעות עבודה, תמיד הגיעה ראשונה, וכשכולם כבר הלכו, לה היה עוד למי לדאוג. היא נהגה לומר, שאם היתה צריכה לבחור שוב מקצוע היתה בוחרת להיות פיזיותרפיסטית. היא היתה צמאה לכל פיסת מידע, כל חידוש בתחום הרפואה. לא היה קורס או השתלמות, שהיא לא הרגישה צורך להשתתף בהם.

מאות סטודנטים וסטודנטיות לפיזיותרפיה למדו ממנה את המקצוע, אחדות מהן היו מאוחר יותר חברותיה לעבודה. רחל היא אחת מהן. "מלבד החומר המקצועי למדנו ממנה מסירות, יושר וגישה אנושית לחולה. למרות שעבדה כל כל הרבה שנים, לא נשחקה אצלה הרגישות לחולה, תמיד היתה רגישה לסבל שלהם. ואם כתוב במסורת שלנו, שיש לנו ל"ו צדיקים, מזל היתה אחת מהם". מינה, גם היא היתה מתלמידותיה: "והיא ראתה שהמיטה בחדר בו טיפלתי לא היתה עשויה. מזל תמיד לקחה על מצפונה את הציון הנמוך שהיא נתנה לי. כזו היא היתה. בשביל לטפל בחולים הקשישים היא למדה אידיש, תמיד היה בכיסה מילון באידיש כי הקשר עם החולה היה חשוב לה יותר מכל".

מזל לא נישאה מעולם, את חייה חילקה בין העבודה בין כותלי בית החולים, לבין משפחתה. אביה היה נכה, עיוור, והאם עבדה במשק בית לשם פרנסת המשפחה. וכבת בכורה במשפחה מצאה לנכון לדאוג לאחיה הקטנים, עד יומה האחרון גרה איתם. תרצה: "בתחילה היא לא רצתה שיבואו לבקר אותה, אחר כך היא ביקשה שיק יבואו להגיד שלום. למרות שהיא קיבלה את מחלתה כגורל, היא ציפתה לנס, וכשהיא דיברה, היא נהגה להזכיר אנשים שנרפאו מהמחלה, בתקווה שאולי זה יקרה גם לה".

רחל: "בימים הכי קשים שלה היא לא שכחה אף אחד, תמיד דאגה לשאול לשלום המשפחות שלנו. לגבי עצמה, כמי ששומרת מסורת, היא נהגה לומר, שהיא מקבלת את הכאבים באהבה, כי ככה כנראה רצה הקדוש ברוך הוא". דורון: "גם כשהיא שכבה חולה בעצמה היא הכירה את כל החולים במחלקתה. בחדר הסמוך לה שכבה ערביה גם היא חולת סרטן, ומזל היתה זו שדאגה לעודד את רוחה ולטפל בה".

רחל: "אם אפשר להגיד על הבחורה הקטנה גדולה הזו משהו לרעתה, הרי זאת העובדה שהיא לא ידעה בלהיות רעה".

ארבעה ימים לפני שנפטרה ביקשה מזל ללכת הביתה. חברה שלה לקחה אותה לטיול קצר בעיר, בדרכה עברה מזל בין כל המחלקות בבית החולים, אמרה שלום לכל האנשים שהכירה, כאילו ערכה מסע פרידה.

הזס שטייף - מעריב

יום שישי, ערב יום הכיפורים תשנ"א

28.9.1990

סוף הדרך - משה מזל ז"ל - דברים לזכרה - נואת תרצה צמרי

ב־11.9.90 יום שלישי איבדנו נשמה טהורה, חברה ועובדת יקרה. מזל עבדה בביה"ח למעלה מ־15 שנים, בכל מחלקות ביה"ח. היתה מדריכה של הסטודנטים לפיזיותרפיה וביה"ס לסיעוד. הידע שלה, ההתעניינות בכל שטחי הרפואה, כמות הספרות המקצועית ש"בלעה" ויישומה בטיפול בחולים, היה לשם דבר. עם החיוך והשקט שלה היא ריחפה בינינו, נעתרת לכל אחד, מקשיבה ותורמת, מייעצת גם לחולים וגם לפרסונל ביה"ח.

תמיד לקחה על עצמה עבודה נוספת כדי לא להטריח, לא לבקש וחם וחלילה ולא להפריע לעובד אחר.

וכשמזל ביקשה עזרה והרגישה רע, עם החיוך והשקט שלה, איש לא האמין ולא התייחס, וכשכבר נענתה, היה מאוחר מדי. זהו הגורל שלי היא אמרה, וכנראה שכך זה צריך להיות.

אנחנו כעסנו מאד. אך מזל ניחמה אותנו: "תראו אולי יקרה לי נס, הרי אנחנו מכירים ניסים".

וכך חלפו שישה שבועות קשים מאד, אך מזל המשיכה לחייך. ובוקר אחד נעלמה לה בשקט האופייני לה כל כך והשאירה אותנו הפיזיותרפיסטים מיותמים וכואבים כל כך. איך אפשר בלי מזל?

כאן היה הבית וכאן החברה. לא מחלות ולא חופשים. "אני לא צריכה, תני למישהו אחר שלחוף". כך אמרה תמיד.

ואנו כצוות חסרים כל כך אותך מזל.

כי אין עוד מזל.

אני מבקשת – עוד קצת מזל

היית לי חברת ילדות, היית לי כאחות.
נפרדו דרכינו ומטבע הדברים לפעמים גזגזנו לא התראינו.
נפגשנו – דברנו אמת, אמרנו סודות, היה בינינו מה שנקרא "קרוב לבבות".
בבית החולים אמרת לי בנוכחות אמך היקרה:
"שושנה את יודעת אני תמיד אהבתי אותך, וידעתי שגם את בלב אהבת אותי".
סלחי לי מזל, לא יכלתי לענות לך, הייתי כל כך המומה...
לא יכלתי להפסיק לבכות.
אמרתי לעצמי בפעם הבאה אני אומר לך שצדקת.
באתי אליך ביום חמישי ואת ישנת וישנת... ואני כל כך רציתי להזכיר לך מעט מרגעי
האמת הרבים – שחיינו יחדיו.
אני זוכרת, הייתי כבת אחת עשרה, חליתי מאד, סבלתי מכאבי בטן עזים. באתי אליך
שתעזרי לי – את לא עזבת אותי עד שנרגעתי.
נהגתי לבקר אותך מידי פעם בחדרה שם עבדת כאחות.
באחד הימים, נתת לי מתנה יקרה – לא לקחתי אותה החזרתי לך מיד. אני זוכרת
שתודה לא אמרתי. ואני מבקשת את סליחתך. אני מאמינה שנתת לי בזכות ולא בחסד.
בחודש לפני שחלית נפגשנו – נסעתי איתך, בקשתי לרדת, לא עצרת, עזרת לי להגיע
לכתובת שהייתי צריכה.
כן לא אשכח לעולם – בבית חולים אמרת לנו:
"זה לא נכון שלא רציתי שתבאו לבקר, הכל קרה כל כך מהר, אני עצמי לא הספקתי
לעכל, זהו, אין מה לעשות, צריך לקבל".
לא בכית לא צעקת, כך בשלווה עילאית דברת. לא אבדת את האמונה שהיתה לך ולא
את התקווה.
שוחחנו ולא העזנו להראות לך מה הרגשנו באמת. חזקת אותנו בחוסן הנפשי שלך.
אספר לך משהוא נחמד שקרה, ועדיין קורה. אנשים שואלים לשלומי, בהמשך השיחה
אני מגלה שהם אינם מתכוונים אלי, הם מיד אומרים "אוי התכוונו לשכנה שלך". שתינו
יודעות שאין דמיון בינינו.
קשר הילדות שהיה לנו נמשך כחוט לאורך כל השנים – החזקנו בו ולא הרפינו, בלי
שהרגשנו בכך.
אני לפעמים חשה את מילות השיר "אנחנו שתינו מאותו הכפר" ובכאב לב וצער "את
מעבר לגדר".

את צדקת, תמיד אהבתי אותך...

שכנחך – שושנה יעקב

מזל משה, ז"ל

מזל היתה אחת מבני האדם השלויים והצנועים ביותר שהכרתי מעודי. אך למרות זאת,
היא השאירה עלי רושם עז בהרבה יותר ממכרי היותר קולניים והיותר דומיננטיים.
הניגוד הזה בין התנהגות ענוה כלפי חוץ לבין דביקות ללא פשרה בערכים האישיים שלה,
היה הדבר הראשון שסיקרן את המתוודע למזל.
האם לפניו עומדת כבשה או לביאה?
כסטינדיטית, דימוי "הכבשה" התאים לה יותר. אך לאורך 4 – 5 השנים בהן עבדנו ביחד
כפיזיות רפיסטיות בקר"ח בחדרה, למדתי להכיר את מזל האחרת, את "הלביאה". מזל אשר
מוכנה היתה לכופף רצונה בפני רצונם של אחרים בנושאים רבים, היתה בעלת אמונות
ועקרונות מהן לא נתנה לאיש להזיזה.

בעקבות ניגודים אלה היה יכול להתקבל הרושם המוטעה, שלפניך אדם לא עקבי בעל אישיות מורכבת כזו, שלא ניתן להגדירו ככזה או כאחר.

אך לא כך היה אופיה: כל מי שעבד אותה והכיר אותה באמת, יכול לאמר בבטחון, שהיא הוותה דוגמה מוסרית לסובבים אותה. אפשר להשוותה גם למטיל של זהב בין מטילי מתכת מאיכות טובה פחות.

בחושבי על שני ההיבטים של אישיותה של מזל, הפגיעות והנחישות, אני מעזה לנחש שמקורם באמונתה הבלתי מעורערת בחוסר חשיבותה כשלעצמה, כאנוש. ענווה אמיתית כזו וצניעות עמוקה כזו שצינו אותה, נדיר לפוגשם כיום בינינו. כדי לצבוע את הדמות ואת דיוקנה המתואר על ידי, יש להוסיף את דיבורה השקט ואת ההומור החיוני שלה. אינני מכיר אדם זולתה, הדומה לה באישיותה האצילה, והיתה זו בהחלט זכותי המיוחדת והאישית להיות מקורבת אליה בחברות כנה, על ידי רוחה המיוחדת אותה הקרינה עלי בחייה, ועתה בזכרי אותה לעד.

יהא זכרה ברוך לכל מכריה, שיזכו בה כמוני

מרגרט יקותיאל-חופית

בס"ד

איך נראה הסוף...

(נכתב בעת המתנה לביקור אצל מזל בבית החולים)

שמעתי שעלו כבר מרכבות של אש,
יש אומרים שלא ידוע כיצד זה מתרחש...
אני יושב פה ותוהה כאדם או פילוסוף
פוחד לדעת ורוצה...איך נראה הסוף?

אולי זה מדרגות מטפסות עד שמים,
אולי זו מלאכית לוקחת בנשיקת שפתיים,
אולי גם מדרגות ובסוף יש מלאכית?
כבר שאלתי אותך, אך לא ענית,

רק בכית!

עוד לא מזמן כשדברנו, אמרת את מי זה מענין?
את השאלה הזו נשאיר לבא הזמן כשנזדקן.
אך המלאך כבר מתדפק,
הבא הוא בתור אשה או גבר? !
ופה יודעים: "בית החולים לא רחוק הוא מן הקבר".

במחסן ההולכים שבליבנו נשאר עוד ים של ורוד
אותו צבענו את חיינו, צבענו ולא עוד.
אני מרגיש עכשיו איך ברגלי אווז הקור,
הורוד גולש החוצה ובמקומו נכנס שחור.
אך את לא מתיאשת, ממשיכה לצפות ולקוות...
ואני כבר אין לי כוח, רק מחכה למרכבות...

אופיר טבה, אליכין

מכתב למזל...

מה אכתוב לך, חברה...
 אין לי מה לכתוב, רק את האמת המרה;
 כי מה שאכתוב, לא יספיקו המילים,
 לספר ולשחזר את הימים המשותפים:
 את חסרה לי חברה...

בטלפון, ברחוב ובשבת בנדנדה,
 חסרות לי שיחות הנפש,
 חסרה לי העזרה.
 אך לא רק לי את חסרה;
 חסרת למשפחה, לחברים ולכל השכונה,
 כי תמיד היית אתנו בעת שמחה ובעת צרה,
 נכונה להגיש עידוד ועזרה:

את חסרה לנו, חברה...

היום חלל גדול וריק השארת,
 מחפשים את מזל, והיא איננה...
 עלית כך לשמים בלי להסביר,
 כנראה זקוקים לך גם שם להאיר!
 הוי מזל, כמה כאן את חסרה...

הלואי ורק חלמתי וזו לא מציאות,
 הלואי ותחזרי אלי, חברה,
 עם החיוך על השפתיים,
 ונשוב לפטפט רק אנחנו השתיים,
 מזל, את חסרה לי, חברה...

מרים. (אליכין)

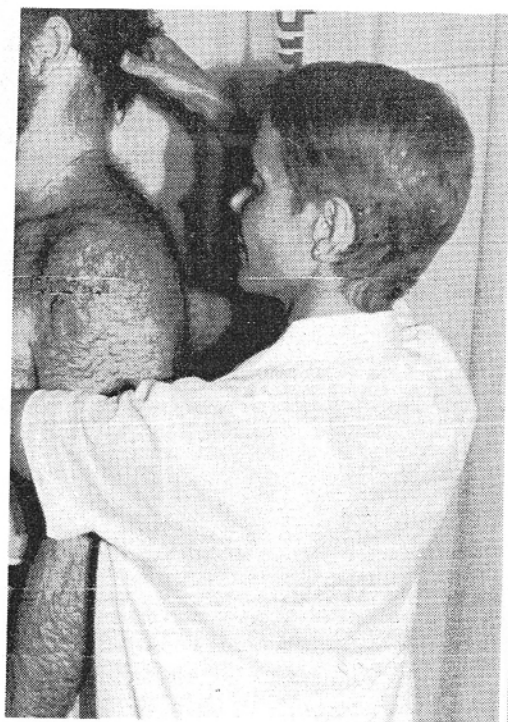
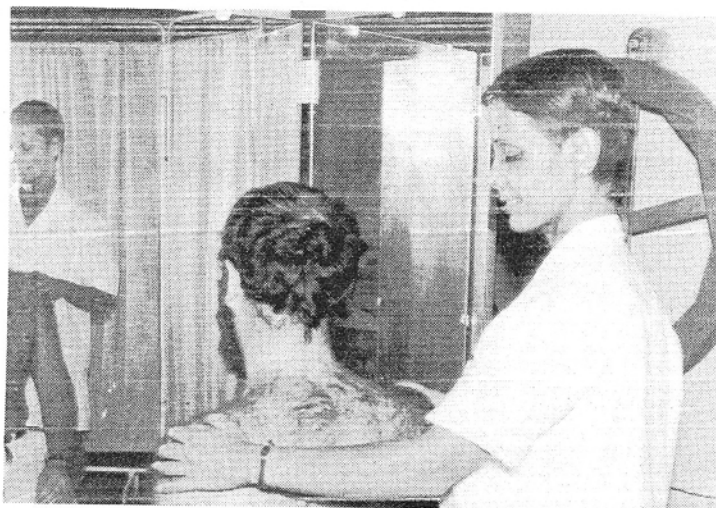
מזל
 היא היתה
 לכולנו...

מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְמִי יִקּוּם בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁוֹ?

נָקִי כַפַּיִם וּבֶרֶךְ לֵבָב, אֲשֶׁר לֹא־נָשָׂא לִשְׂוֹא נֶפֶשׁ, וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה!

יֵשֶׁא בִּרְכָה מֵאֵת ה' וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ...

תהילים כ"ד

מזל כמדריכה לפיזיותרפיסטים בהדגמה בבית"ח ע"ש "מאיר" בכפר סבא. מהשנים האחרונות

ורה...

יכין)

היתה
כולנו...